

Publikatieblad

van de Europese Gemeenschappen

18e jaargang nr. C 255

7 november 1975

Uitgave in de Nederlandse taal

Mededelingen en bekendmakingen

Inhoud

I Mededelingen

Commissie

Mededeling van de Commissie betreffende de waarde van de Europese rekeeneheid 1

II Voorbereidende besluiten

Economische en Sociaal Comité

Advies inzake een voorstel voor een richtlijn van de Raad inzake de onderlinge aanpassing van de wetgevingen van de Lid-Staten betreffende de koplampen van motorvoertuigen met een asymmetrische dimlichtbundel en een groot licht of een van deze beide alsmede de gloeilampen voor deze koplampen 2

Advies inzake een voorstel voor een richtlijn van de Raad betreffende de onderlinge aanpassing van de wetgevingen der Lid-Staten betreffende stadslichten, achterlichten en remlichten van motorvoertuigen en aanhangwagens daarvan 3

Advies inzake een mededeling van de Commissie aan de Raad betreffende een communautair beleid op het gebied van de informatica 4

Advies inzake een

— voorstel voor een richtlijn van de Raad tot wijziging van de Richtlijnen nr. 64/432/EEG, nr. 64/433/EEG, nr. 71/118/EEG, nr. 72/461/EEG en nr. 72/462/EEG met betrekking tot de procedure van het Permanent Veterinair Comité

— voorstel voor een beschikking van de Raad tot wijziging van de Beschikking nr. 73/88/EEG met betrekking tot de procedures van het Permanent Veterinair Comité 8

Advies inzake een mededeling van de Commissie betreffende het onderwijs in de Europese Gemeenschap 9

Advies inzake een mededeling van de Commissie aan de Raad betreffende het programma van modelprojecten en onderzoek voor de bestrijding van armoede, opgesteld conform de Resolutie van de Raad van 21 januari 1974 betreffende een sociaal actieprogramma 18

Advies inzake een voorstel voor een richtlijn van de Raad tot harmonisatie van de wettelijke en bestuursrechtelijke voorschriften van de Lid-Staten betreffende het behoud van de rechten en voordelen van de werknemers bij fusies van vennootschappen, overdrachten van vestigingen en concentraties van ondernemingen 25

Inhoud (vervolg)

III *Bekendmakingen*

.....

Overheidsopdrachten (Richtlijn nr. 71/305/EEG van de Raad van 26 juli 1971,
aangevuld door Richtlijn nr. 72/277/EEG van de Raad van 26 juli 1972) 37

Openbare procedure 39

Niet-openbare procedures 40

I

(Mededelingen)

COMMISSIE

Mededeling van de Commissie betreffende de waarde van de Europese rekeneenheid krachtens artikel 2, lid 2, van het Besluit nr. 75/250/EEG van de Raad van 21 april 1975 betreffende de definitie en de omrekening van de Europese rekeneenheid waarin de in artikel 42 van de A.C.S.—E.E.G.-Overeenkomst van Lomé genoemde steunbedragen worden uitgedrukt ⁽¹⁾

Europese rekeneenheid op 6 november 1975:

FB/Flux	46,0483	FS	3,13344
DM	3,05254	Peseta	70,1421
Hfl	3,13405	Skr	5,18095
Pound St	0,574885	Nkr	6,52705
Dkr	7,13519	Can.-Dollar	1,20624
FF	5,20496	Escudo	31,4323
Lit	802,565	Aus Sch	21,5936
Irish Pound	0,574527	Markka	4,55473
US-Dollar	1,18628	Yen	357,241

⁽¹⁾ PB nr. L 104 van 24. 4. 1975, blz. 35.

II

(Vorbereidende besluiten)

ECONOMISCH EN SOCIAAL COMITÉ

Advies inzake een voorstel voor een richtlijn van de Raad inzake de onderlinge aanpassing van de wetgevingen van de Lid-Staten betreffende de koplampen van motorvoertuigen met een asymmetrische dimlichtbundel en een groot licht of een van deze beide alsmede de gloeilampen voor deze koplampen

De tekst waarop de adviesaanvraag betrekking heeft is bekendgemaakt in *Publikatieblad van de Europese Gemeenschappen* nr. C 134 van 16 juni 1975, blz. 1.

A. JURIDISCHE GRONDSLAG VAN HET ADVIES

Op 14 januari 1975 heeft de Raad besloten het Economisch en Sociaal Comité overeenkomstig de bepalingen van het artikel 100 van het Verdrag tot oprichting van de Europese Economische Gemeenschap over bovengenoemd voorstel te raadplegen.

B. ADVIES VAN HET ECONOMISCH EN SOCIAAL COMITÉ

Het Economisch en Sociaal Comité heeft beraadslaagd over zijn advies inzake voornoemd onderwerp tijdens zijn op 23 en 24 april 1975 te Brussel gehouden 129e zitting.

Dit advies luidt als volgt:

HET ECONOMISCH EN SOCIAAL COMITÉ,

Gezien het van 16 januari 1975 daterende verzoek van de Raad der Europese Gemeenschappen om advies inzake het „Voorstel voor een richtlijn van de Raad inzake de onderlinge aanpassing van de wetgevingen der Lid-Staten betreffende de koplampen van motorvoertuigen met een asymmetrische dimlichtbundel en een groot licht of een van deze beide alsmede de gloeilampen voor deze koplampen”,

Gezien artikel 100 van het E.E.G.-Verdrag,

Gezien het van 28 januari 1975 daterende besluit van zijn Bureau, de Afdeling voor industrie, handel, ambacht en dienstverlening met het opstellen van een advies en een rapport inzake deze materie te belasten,

Gezien het advies dat op 2 april 1975 door de Afdeling voor industrie, handel, ambacht en dienstverlening is opgesteld,

Gezien het mondelinge verslag van de rapporteur, de heer Marvier,

Gezien de beraadslagingen tijdens zijn 129e zitting van 23 en 24 april 1975, vergadering van 24 april 1975,

BRENGT VOLGEND ADVIES UIT,

dat met algemene stemmen is goedgekeurd:

Het Comité stemt in met het voorstel van de Commissie, doch merkt ten aanzien hiervan het volgende op:

1. Het Comité constateert dat het richtlijnvoorstel is afgestemd op de bestaande internationale voorschriften en in het bijzonder op de voorschriften van de Economische Commissie voor Europa van de Verenigde Naties; het verheugt zich hierover en wijst erop dat het handelsverkeer van de Gemeenschap met niet-communautaire landen hierdoor zal worden vergemakkelijkt.

2. Ten aanzien van de voorschriften van artikel 5 van het richtlijnvoorstel dringt het Comité erop aan, duidelijk te bepalen vanaf welk aantal lampen de Lid-Staat die de E.E.G.-goedkeuring heeft verleend de noodzakelijke maatregelen neemt, indien deze constateert dat de in de handel gebrachte lampen niet in

overeenstemming zijn met het door hem goedgekeurde type.

3. Voorts herinnert het Comité aan het standpunt dat het reeds eerder ten aanzien van andere richtlijnvoorstellen heeft ingenomen, nl. dat de Lid-Staten de Commissie in kennis dienen te stellen van elk op het toepassingsgebied van de richtlijn betrekking hebbend ontwerp-voorschrift dat de Lid-Staten willen vaststellen, (artikel 11 van het richtlijnvoorstel); het zou gaarne zien dat de Lid-Staten verplicht worden, dergelijke inlichtingen te verstrekken.

4. Ten slotte vraagt het Comité zich af, of de voorschriften van artikel 9 (toepassingsgebied) logischerwijs niet aan het begin van het richtlijnvoorstel dienen te worden opgenomen.

Gedaan te Brussel, 24 april 1975.

*De Voorzitter
van het Economisch en Sociaal Comité*

H. CANONGE

Advies inzake een voorstel voor een richtlijn van de Raad betreffende de onderlinge aanpassing van de wetgevingen der Lid-Staten betreffende stadslichten, achterlichten en remlichten van motorvoertuigen en aanhangwagens daarvan

De tekst waarop de adviesaanvraag betrekking heeft is bekendgemaakt in *Publikatieblad van de Europese Gemeenschappen* nr. C 82 van 14 april 1975, blz. 1.

A. JURIDISCHE GRONDSLAG VAN HET ADVIES

Op 20 januari 1975 heeft de Raad besloten het Economisch en Sociaal Comité overeenkomstig de bepalingen van het artikel 100 van het Verdrag tot oprichting van de Europese Economische Gemeenschap over bovengenoemd voorstel te raadplegen.

B. ADVIES VAN HET ECONOMISCH EN SOCIAAL COMITÉ

Het Economisch en Sociaal Comité heeft beraadslaagd over zijn advies inzake voornoemd onderwerp tijdens zijn op 23 en 24 april 1975 te Brussel gehouden 129e zitting.

Dit advies luidt als volgt:

HET ECONOMISCH EN SOCIAAL COMITÉ,

Gezien het verzoek om advies van de voorzitter van de Raad van de Europese Gemeenschappen van 20 januari 1975 met betrekking tot het „Voorstel voor een richtlijn van de Raad betreffende de onderlinge aanpassing van de wetgevingen der Lid-Staten betref-

fende stadslichten, achterlichten en remlichten van motorvoertuigen en aanhangwagens daarvan”,

Gezien artikel 100 van het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschappen,

Gezien het besluit van zijn Bureau van 28 januari 1975, de Afdeling voor industrie, handel, ambacht en

dienstverlening te belasten met het opstellen van een desbetreffend advies en rapport,

Gezien het advies van de Afdeling voor industrie, handel, ambacht en dienstverlening, van 2 april 1975,

Gezien het door de heer Masprone, rapporteur, opgestelde rapport,

Gezien de beraadslagingen tijdens zijn op 23 en 24 april gehouden 129e zitting, vergadering van 24 april 1975,

BRENGT VOLGEND ADVIES UIT,

dat met eenparigheid van stemmen is goedgekeurd:

1. Het Comité hecht zijn goedkeuring aan het richtlijnvoorstel.

1.1. Het zou echter gaarne zien dat de Commissie een onderzoek wijdt aan de kwestie van de herkenning van de motorvoertuigen van de zijkant en indien nodig zo spoedig mogelijk desbetreffende richtlijnvoorstellen indient.

Gedaan te Brussel, 24 april 1975.

*De Voorzitter
van het Economisch en Sociaal Comité*

H. CANONGE

Advies inzake een mededeling van de Commissie aan de Raad betreffende een communautair beleid op het gebied van de informatica

De tekst waarop de adviesaanvraag betrekking heeft is nog niet bekendgemaakt in het *Publikatieblad van de Europese Gemeenschappen*.

A. JURIDISCHE GRONDSLAG VAN HET ADVIES

Tijdens zijn op 18 juli 1974 gehouden 122e zitting heeft het Comité op voorstel van zijn Bureau besloten, uit eigen beweging een advies inzake voornoemd onderwerp op te stellen.

B. ADVIES VAN HET ECONOMISCH EN SOCIAAL COMITÉ

Het Economisch en Sociaal Comité heeft beraadslaagd over zijn advies inzake voornoemd onderwerp tijdens zijn op 23 en 24 april 1975 te Brussel gehouden 129e zitting.

Dit advies luidt als volgt:

HET ECONOMISCH EN SOCIAAL COMITÉ,

Gezien artikel 20, vierde alinea van zijn Reglement van Orde,

Gezien het tijdens zijn zitting op 18 juli 1974, op voorstel van zijn Bureau genomen besluit, op eigen initiatief een advies uit te brengen over de „Mededeling van de Commissie aan de Raad betreffende een communautair beleid op het gebied van de informatica”,

Gezien het van 16 juli 1974 daterende besluit van zijn Bureau, de Afdeling voor industrie, handel, ambacht en dienstverlening, te belasten met het opstellen van een advies en een rapport inzake deze materie,

Gezien het advies dat op 2 april 1975 door de Afdeling voor industrie, handel, ambacht en dienstverlening is opgesteld,

Gezien het door de rapporteur, de heer De Ferranti, voorgelegde rapport,

Gezien de beraadslagingen tijdens zijn op 23 en 24 april 1975 gehouden 129e zitting, vergadering van 24 april 1975,

Overwegende dat de Commissie de huidige situatie op het gebied van de informatica heeft geanalyseerd en eerste voorstellen heeft voorgelegd ter versterking van de positie van de industrie en bevordering van het doelmatig gebruik van computers;

Overwegende dat in de van 15 juli 1974 daterende resolutie van de Raad ⁽¹⁾ met deze voorstellen wordt ingestemd;

Overwegende dat in de huidige situatie op de computemarkt één producent van grote en middelgrote voor algemene doeleinden gedachte computersystemen („centrale verwerkingsorganen”) een machtspositie inneemt, doch dat op de andere onderdelen van de informatica-industrie een grotere concurrentie heerst;

Overwegende dat de verkooppolitiek van de grootste fabrikant van centrale verwerkingsorganen erop gebaseerd is, de gebruiker een volledig systeem te verkopen, waarmede diens belangen op den duur wellicht niet gediend zijn;

Overwegende dat de structuur van de industrie op grond van verschillende ontwikkelingen een verandering ondergaat; deze ontwikkelingen zijn de snel dalende kosten van hardware op basis van halfgeleiders (b.v. weinig kosten vergende minicomputers) de toenemende betekenis van onafhankelijke systemen en verschillende ontwikkelingen in de sector centrale verwerkingsorganen,

BRENGT VOLGEND ADVIES UIT,

dat met algemene stemmen bij 6 onthoudingen is goedgekeurd:

Het Comité stemt in met de mededeling van de Commissie, doch merkt ten aanzien hiervan het volgende op:

1. Het Comité spreekt de wens uit dat het Europees informaticabeleid bijdraagt tot de economische en sociale ontwikkeling van de Gemeenschap.

1.1. Dit doel kan worden bereikt door de internationale concurrentiepositie van de Europese computerindustrie te versterken en de belangen van de gebruikers zo goed mogelijk te beschermen, in het bijzonder door hun een ruime en meer doelmatige keuze te bieden.

1.2. Het Comité is zich ervan bewust dat een algemener en doelmatiger gebruik van computers dient te worden bevorderd en dat de computergebruikers moeten worden voorgelicht omtrent de mogelijkheden die de apparatuur biedt, hetgeen in het bijzonder geldt voor hen die van geavanceerde toepassingen gebruik willen maken. Dit is een van de gebieden waarop het aankoopbeleid van de overheid voor meer doeleinden dient te worden gebruikt dan in het document van de Commissie is voorgesteld.

1.3. Het Comité onderstreept het succes dat veel ondernemingen hebben geboekt op gebieden zoals randapparatuur, terminals, minicomputers en elektronische componenten. Hoewel de markt voor veel van deze gebieden met inbegrip van het gedeelte dat grote ondernemingen in sommige Lid-Staten voor hun rekening nemen, afhangt van de markt voor centrale verwerkingsorganen wordt deze slechts ten dele gecontroleerd, doch niet beheerst door één enkele onderneming. Bijgevolg hebben ondernemingen waaronder sommige uit de Europese informatica-industrie zich toegelegd op deze gespecialiseerde sectoren van de markt en hebben zij een concurrentiepositie opgebouwd, zodat zij hun functie in een internationale concurrentie volledig kunnen vervullen.

1.4. De huidige situatie in de sector centrale verwerkingsorganen ziet er in grote trekken als volgt uit: de concurrentie is in de praktijk onderworpen aan beperkingen, op het gebied van de compatibiliteit is vooruitgang geboekt, ten aanzien van de loskoppeling van de software zijn beperkte maatregelen genomen, de op afstandsverwerking gebaseerde systemen nemen in betekenis toe en tegelijkertijd worden in de V.S. verschillende juridische stappen ondernomen tegen de fabrikant die een machtspositie inneemt. Bijgevolg dringt het Comité er sterk op aan, een Europees beleid te voeren dat gericht is op de bevordering van een geherstructureerde en concurrerende Europese industrie, terwijl nadelige gevolgen voor de werkgelegenheid moeten worden vermeden en de persoonlijke sfeer niet mag worden aangetast. Dit beleid dient tot stand te worden gebracht, voor het te laat is de kansen te benutten die door de profielverandering van de industrie ontstaan.

2. Daarom stelt het Comité voor, ter aanvulling van de voorstellen van de Commissie de volgende politiek op het gebied van de informatica te volgen:

2.1. De Gemeenschap dient fabrikanten van centrale verwerkingsorganen aan te moedigen en, waar nodig, te steunen bij hun streven, een voor het voortbestaan noodzakelijk minimummarktaandeel te overen en daarbij het volgende in acht te nemen.

2.2. Dit beleid dient te zijn gericht op ondernemingen waarvan mag worden verwacht dat zij zonder

⁽¹⁾ PB nr. C 86 van 20. 7. 1974, blz. 1.

steun binnen een redelijke periode concurrerend en in technisch opzicht competent zullen worden.

2.3. Hoewel het Comité niet geloof dat fusies op zich het enige middel zijn om een voor het voortbestaan noodzakelijk minimummarktaandeel te veroveren, tenzij alle betrokken partijen het erover eens zijn dat dit in technisch en commercieel opzicht zinvol is, betreurt het dat in Europees verband geen wettelijke voorschriften bestaan waardoor het gewenste samengaan tussen fabrikanten uit verschillende Lid-Staten zou kunnen worden vergemakkelijkt. In dit verband vraagt het Comité nogmaals dat snel tot de invoering van een statuut voor de S.E. wordt overgegaan. Een dergelijke Europese rechtsvorm zal bij uitstek geschikt zijn om verdergaande concentratie — indien noodzakelijk — in goede banen te leiden.

2.4. Dit op de fabrikanten van centrale verwerkingsorganen gerichte beleid dient te worden aangevuld met maatregelen ter bevordering van de samenwerking op hierna genoemde andere onderdelen van deze industrie, waar de kansen groter zijn en de Europese ondernemingen een gunstigere positie innemen om deze kansen aan te grijpen. Hierdoor wordt de concurrentie op internationaal niveau versterkt en wordt de computergebruikers een ruimere keuze geboden. De gewenste samenwerking dient tevens de fabrikanten van centrale verwerkingsorganen te omvatten ter vermindering van het totale bedrag aan investeringen dat noodzakelijk is om in internationaal verband te kunnen concurreren.

3. Bijgevolg adviseert het Comité ondernemingen uit de informaticasector te steunen, zodat zij in de internationale concurrentie hun functie volledig kunnen vervullen. Deze sector omvat leveranciers van communicatie-apparatuur en andere gespecialiseerde systemen, fabrikanten van terminals, randapparatuur en mini-computers, de sector halfgeleiders en verschillende dienstverlenende ondernemingen zoals rekencentra en bedrijven voor het ontwikkelen van systemen, alsmede bedrijven voor software en het uitbrengen van adviezen op dit gebied. Veel van deze ondernemingen zullen bijdragen tot de ontwikkeling van op gegevenstransmissie gebaseerde systemen die in betekenis toenemen en in de jaren '80 de markt zullen beheersen. Deze zouden kunnen worden gebruikt om veel terminals of subsystemen op een groot centraal verwerkingsorgaan aan te sluiten of voor de onderlinge aansluiting van afzonderlijke doch aanverwante gebruikerssystemen die voorzien zijn van verwerkingsmechanismen voor de in-uitvoer van gegevens en massageheugens, die op veel plaatsen dicht bij de gebruiker zijn opgesteld. Grotere computernetten zullen tevens worden opgebouwd, ten einde veel ongelijke systemen op elkaar aan te sluiten, wellicht met gebruikmaking van de pakketswitching technologie.

4. De Gemeenschap dient ervoor te zorgen dat alle fabrikanten nieuwe op de loskoppeling gebaseerde verkoopmethoden toepassen die bovengenoemde strategie ondersteunen en de computermarkt toegankelijk maken voor een groot aantal ondernemingen. De bevordering van deze methoden kan geschieden door na te gaan, welke methoden kunnen en moeten worden toegepast of ontraden, gedachtenwisseling hieromtrent met een groot aantal betrokkenen en bekendmaking van de conclusies en aanbevelingen. De bevordering en toepassing van deze methoden dient, waar dit nodig en zinvol is, te geschieden via afspraken betreffende voorkeursnormen (b.v. voor interfaces en programmeertalen), door vaststelling van andere E.E.G.-voorschriften zoals die welke overeenkomstig artikel 100 ter opheffing van technische handelsbelemmeringen en volgens artikel 86 ter voorkoming van machtsposities zijn uitgewerkt en door een goed doordacht aankoopbeleid van de overheid, ten einde te komen tot een vrije toegang tot de markt voor overheidsaankopen binnen de Gemeenschap.

5. Deze maatregelen zullen geleidelijk en op geïntegreerde wijze moeten worden genomen, en erop gericht moeten zijn, de bijzondere belangen van fabrikant en gebruiker als volgt te beschermen:

5.1. De fabrikanten van centrale verwerkingsorganen investeren grote bedragen in onderzoek en ontwikkeling in verband met het ontwikkelen van een grote en zo volledig mogelijke serie hard-, software en aanverwante dienstverleningen. Indien andere ondernemingen van deze investering gebruik moeten maken, ten einde alternatieve produkten of dienstverleningen te kunnen aanbieden, waardoor het redelijkerwijs te verwachten marktaandeel waarop de investering was gericht, verkleind wordt, dan is het billijk dat deze ondernemingen een redelijk gedeelte van de kosten voor hun rekening dienen te nemen.

5.2. Evenzo mogen computergebruikers niet worden geplaagd voor met terugwerkende kracht verschuldigde extra kosten (wellicht als resultaat van een verdere loskoppeling) en zullen zij tijd moeten krijgen om zich aan te passen aan de mogelijkheden die de nieuwe verkoopmethoden bieden, vooral wanneer systemen moeten worden geïntegreerd die uit apparatuur van verschillende fabrikanten is samengesteld of andere hoofdaannemers moeten worden ingeschakeld dan de leveranciers van centrale verwerkingsorganen die de gebruikers gewoonlijk een volledig systeem leveren.

6. De Gemeenschap dient — zoals reeds in par. 1.2 is gesteld — methoden te blijven toepassen ter bevordering van een doelmatiger gebruik van computers zoals die, welke door de Commissie zijn voorgesteld.

6.1. Zo dient zij in nationaal verband de opleiding en het verstrekken van adviezen door onafhankelijke instellingen aan te moedigen, ten einde tot een brede

kring van competente computergebruikers te komen die de mogelijkheden van de computer ten volle kunnen benutten en gebruik kunnen maken van de meer open verkoopmethoden die thans ingang vinden. In dit verband dient in het bijzonder de nadruk te worden gelegd op de inhoud van de opleiding in managementtechnieken.

6.2. In het bijzonder dient de Gemeenschap steun te verlenen aan geavanceerde baanbrekende toepassingen, in het bijzonder op gebieden die in haar belang zijn zoals de douanediens ten. Tevens dient zij na te gaan, op welke wijzen de onderlinge ervaringen van de gebruikers kunnen worden uitgewisseld en het werken met computers op belangrijke toepassingsgebieden door nationale centra voor hoogwaardige systemen en toepassingen kan worden bevorderd; deze activiteiten moeten op communautair niveau worden gecoördineerd.

6.3. In dit verband onderstreept het Comité de betekenis van het van 18 maart 1975 daterende besluit van de Raad houdende machtiging tot uitvoering van een driejaar-actieplan op het gebied van wetenschappelijke en technologische informatie en documentatie, dat op het voorstel van de Commissie gebaseerd is ⁽¹⁾, indien de informatica-industrie van de Gemeenschap grotendeels met de uitvoering van dit programma wordt belast.

7. Het Comité legt er de nadruk op dat ingeval van communautaire financiële steun op het gebruik van deze gelden door de betrokken instellingen toezicht moet worden uitgeoefend om vast te stellen of dit conform het communautaire informaticabeleid geschiedt.

7.1. In dit verband dient de Commissie met de betrokken economische en sociale groeperingen en in het bijzonder met het Economisch en Sociaal Comité overeenstemming te bereiken over alle aspecten van dit beleid (doelstellingen, financiering, voorwaarden voor de te verlenen steun, enz.).

8. Wil het informaticabeleid zinvol zijn, dan dienen de huidige werkgelegenheidssituatie in de industrie en de veranderingen en de toekomstige ontwikkeling in deze situatie te worden geanalyseerd.

8.1. Bijgevolg dienen de structuur van de arbeidsmarkt, de arbeidsvoorwaarden en de basis- en voortgezette opleiding van personeel in de verschillende sectoren van de computer en aanverwante industrieën in het oog te worden gehouden. Dit toezicht dient zowel de productie als de toepassingen te omvatten.

8.2. Dit onderzoek zal vervolgens als uitgangspunt dienen voor prognoses betreffende het te verwachten effect van het Europees informaticabeleid op de toekomstige werkgelegenheid in de industrie, de ontwikkeling van een omzichtig personeelsbeleid en passende programma's.

9. Voorts moeten speciale onderzoeken worden verricht naar het vroegere en toekomstige effect van het gebruik van computers op het bedrijfsleven, de werkgelegenheid, de arbeidsverdeling en de arbeidsvoorwaarden in de industrie en bij de overheid.

10. Er dient een beleid te worden uitgewerkt dat aanvaardbare waarborgen biedt ten aanzien van de bescherming van de persoonlijke sfeer en een Europees informaticabeleid dient in het bijzonder hierop gericht te zijn om misbruik te vermijden.

Gedaan te Brussel, 24 april 1975.

*De Voorzitter
van het Economisch en Sociaal Comité*

H. CANONGE

⁽¹⁾ PB nr. C 126 van 17. 10. 1974.

Advies inzake een

- voorstel voor een richtlijn van de Raad tot wijziging van de Richtlijnen nr. 64/432/EEG, nr. 64/433/EEG, nr. 71/118/EEG, nr. 72/461/EEG en nr. 72/462/EEG met betrekking tot de procedure van het Permanent Veterinair Comité
- voorstel voor een beschikking van de Raad tot wijziging van de Beschikking nr. 73/88/EEG met betrekking tot de procedures van het Permanent Veterinair Comité

De tekst waarop de adviesaanvraag betrekking heeft is bekendgemaakt in *Publikatieblad van de Europese Gemeenschappen* nr. C 97 van 30 april 1975, blz. 2.

A. JURIDISCHE GRONDSLAG VAN HET ADVIES

Op 17 maart 1975 heeft de Raad besloten het Economisch en Sociaal Comité overeenkomstig de bepalingen van de artikelen 47 en 198 van het Verdrag tot oprichting van de Europese Economische Gemeenschap over bovengenoemde voorstellen te raadplegen.

B. ADVIES VAN HET ECONOMISCH EN SOCIAAL COMITÉ

Het Economisch en Sociaal Comité heeft beraadslaagd over zijn advies inzake voornoemd onderwerp tijdens zijn op 23 en 24 april 1975 te Brussel gehouden 129e zitting.

Dit advies luidt als volgt:

HET ECONOMISCH EN SOCIAAL COMITÉ,

Gezien het verzoek om advies van de Raad van 17 maart 1975,

Gezien het Verdrag tot oprichting van de Europese Economische Gemeenschap, met name de artikelen 47 en 198,

Gezien het besluit van zijn Bureau van 18 maart 1975, de Afdeling voor de landbouw met de voorbereiding van de desbetreffende werkzaamheden van het Comité te belasten,

Gezien zijn vroegere werkzaamheden met betrekking tot de veterinaire sector, met name zijn advies van 26 januari 1967 en van 19 december 1974,

Gezien het mondelinge verslag van de heer Wick, rapporteur,

Gezien het door de Afdeling voor de landbouw tijdens haar vergadering van 23 april 1975 opgestelde advies,

Gezien de beraadslagingen tijdens zijn 129e zitting van 23 en 24 april 1975 (vergadering van 24 april),

Gedaan te Brussel, 24 april 1975.

BRENGT VOLGEND ADVIES UIT,

dat met een meerderheid van stemmen (3 stemmen tegen en 4 onthoudingen) werd goedgekeurd:

Ten aanzien van de twee onderhavige voorstellen brengt het Comité de volgende opmerkingen naar voren:

1. Het Comité stemt ten volle in met de door de Commissie voorgestelde wijzigingen.

Het stelt in het bijzonder met voldoening vast dat de Commissie gevolg heeft gegeven aan het verzoek dat het meermalen, en onlangs nog in zijn advies van 19 december 1974 ⁽¹⁾ naar voren heeft gebracht, en in het licht van de opgedane ervaring voorstelt dat „de procedures van het Veterinair Comité, die nu nog een voorlopig karakter hebben, definitief worden”.

2. Opnieuw wijst het Comité erop dat het noodzakelijk is, de rechtstreeks bij deze kwestie betrokken sociale en economische kringen en het Economisch en Sociaal Comité over de op veterinair gebied te nemen maatregelen om advies te verzoeken.

*De Voorzitter
van het Economisch en Sociaal Comité*

H. CANONGE

(¹) PB nr. C 47 van 27. 2. 1975.

Advies inzake een mededeling van de Commissie betreffende het onderwijs in de Europese Gemeenschap

De tekst waarop de adviesaanvraag betrekking heeft is bekendgemaakt in *Publikatieblad van de Europese Gemeenschappen* nr. C 58 van 18 mei 1974, blz. 20.

A. JURIDISCHE GRONDSLAG VAN HET ADVIES

Tijdens zijn op 26 en 27 juni 1974 gehouden 121e zitting heeft het Comité op voorstel van zijn Bureau besloten, uit eigen beweging een advies inzake voornoemd onderwerp op te stellen.

B. ADVIES VAN HET ECONOMISCH EN SOCIAAL COMITÉ

Het Economisch en Sociaal Comité heeft beraadslaagd over zijn advies inzake voornoemd onderwerp tijdens zijn op 23 en 24 april 1975 te Brussel gehouden 129e zitting.

Dit advies luidt als volgt:

HET ECONOMISCH EN SOCIAAL COMITÉ,

Gezien artikel 20, alinea 4, van zijn reglement van Orde,

Gezien het tijdens zijn zitting van 26 juni 1974 op voorstel van zijn Bureau genomen besluit op eigen initiatief een advies uit te brengen over „Onderwijs in de Europese Gemeenschap”,

Gezien het door zijn Bureau op 28 mei 1974 genomen besluit de Afdeling voor sociale vraagstukken met het opstellen van een desbetreffend advies en rapport te belasten,

Gezien het advies dat de Afdeling voor sociale vraagstukken tijdens haar vergadering van 10 april 1975 heeft opgesteld en het mondelinge verslag van de rapporteur, de heer Sloman,

Gezien de beraadslagingen tijdens zijn op 23 en 24 april 1975 gehouden 129e zitting (vergadering van 24 april),

Overwegende dat het onderwijs van essentieel belang is voor een volledige en gezonde ontwikkeling van de persoonlijkheid van de mens en voor de verbetering van de maatschappij;

Overwegende dat artikel 26 van de universele verklaring van de rechten van de mens begint met de woorden „een ieder heeft recht op onderwijs”;

Overwegende dat onderwijsmethoden en opvattingen inzake onderwijs wijzigingen moeten ondergaan om te kunnen blijven voldoen aan de snel veranderende behoeften van de moderne maatschappij;

Overwegende dat alle betrokken partijen — leerkrachten, leerlingen en studenten, en leden van de maatschappij op ruimere schaal — betrokken moeten worden bij het uitwerken van beleidsvoornemens op onderwijsgebied;

Overwegende dat het welzijn van de Gemeenschap in de toekomst — de levensstandaard, de kwaliteit van het leven — afhankelijk is van een behoorlijke opzet van het onderwijs en van een origineel en doeltreffend onderwijsbeleid;

Overwegende dat de Gemeenschap met het oog op de noodzaak van onmiddellijke maatregelen vooral voorstellen op onderwijsgebied moet doen, die een specifiek en praktisch karakter hebben,

BRENGT VOLGEND ADVIES UIT,

dat met algemene stemmen bij 3 onthoudingen werd goedgekeurd:

1. Inleiding

1.1. In maart 1974 heeft de Commissie aan de Raad een ontwerp-resolutie van de Raad ter vaststelling van richtsnoeren voor de onderlinge erkenning van diploma's, certificaten en andere titels voorgelegd ⁽¹⁾. De Raad besloot het Comité over deze ontwerp-resolutie te raadplegen en deed het Comité bij

⁽¹⁾ PB nr. C 58 van 18. 5. 1974.

die gelegenheid het document van de Commissie inzake „Onderwijs in de Europese Gemeenschap” toegekomen. Het Comité heeft toen besloten niet alleen een advies over de ontwerp-resolutie van de Raad uit te brengen, maar tevens met gebruikmaking van zijn initiatiefrecht een advies inzake het onderwijs in de Europese Gemeenschap voor te bereiden en zich daarbij in het bijzonder te baseren op de in het Commissiedocument vervatte voorstellen.

1.2. Onderwijs is van essentieel belang voor de volledige en gezonde ontwikkeling van de Gemeenschap. Bepaalde artikelen van het Verdrag van Rome houden uitdrukkelijke consequenties voor het onderwijs in: op grond van artikel 57, bijvoorbeeld, moet de Raad richtlijnen voor de onderlinge erkenning van diploma's vaststellen, ten einde beroepsbeoefenaars in staat te stellen hun beroep overal in de Gemeenschap uit te oefenen, terwijl in artikel 118 is bepaald dat maatregelen op het gebied van de beroepsopleiding en de voortgezette vorming dienen te worden getroffen. Nog belangrijker is echter, dat steeds algemener wordt erkend dat de economische en sociale doeleinden van de Gemeenschap slechts kunnen worden verwezenlijkt, indien tegelijk met het economisch en sociaal beleid de nodige maatregelen op onderwijsgebied worden getroffen, die niet alleen de krachtige economische positie van de Lid-Staten helpen verzekeren maar ook ertoe bijdragen het leven van iedere burger meer inhoud te geven. Het welzijn van de Gemeenschap in de toekomst — de levensstandaard en de kwaliteit van het leven — zal afhangen van een origineel en efficiënt onderwijsbeleid. Om deze redenen is men de laatste drie of vier jaar nagegaan welke actiemogelijkheden de Gemeenschap op onderwijsgebied ter beschikking staan.

1.3. Toen de Raad op 26 juli 1971 algemene beleidslijnen voor een programma op het gebied van de beroepsopleiding aanvaardde, heeft hij gesteld dat „het doel dient te zijn aan de bevolking in haar geheel passende mogelijkheden voor opleiding, voortgezette vorming en permanente vorming te bieden, ten einde eenieder in staat te stellen zijn persoonlijkheid te ontwikkelen en een loopbaan te doorlopen in een economie waarvan de behoeften voortdurend toenemen”. Op 16 november 1971 waren de ministers van onderwijs van de Lid-Staten der Gemeenschap, tijdens hun allereerste vergadering, eenstemmig van mening dat er op onderwijsgebied tot samenwerking dient te worden gekomen; daartoe besloten zij een uit hoge ambtenaren bestaande werkgroep op te richten die de mogelijkheden tot het verwezenlijken van een dergelijke samenwerking zou moeten bestuderen. Deze werkgroep heeft haar rapport in november 1972 voltooid. In juli 1972 heeft de Commissie professor Henri Janne verzocht suggesties te doen voor een onderwijsbeleid in de Gemeenschap, na uitvoerig overleg met vooraanstaande personen uit de onderwijswereld in de Lid-Staten te hebben gepleegd. Pro-

fessor Janne heeft zijn verslag in februari 1973 uitgebracht.

1.4. In januari 1973 heeft de Commissie een nieuw Directoraat XII opgezet met als werkterrein onderzoek, wetenschappen en opleiding. Op 11 maart 1974 heeft de Commissie aan de Raad haar voorstellen voor actie op onderwijsgebied ingediend in de vorm van de mededeling „Onderwijs in de Europese Gemeenschap”. In deze mededeling heeft de Commissie de hoofdlijnen aangegeven van haar programma voor samenwerking op onderwijsgebied, onderverdeeld in drie hoofdpunten: (i) mobiliteit, in het bijzonder van studenten, docenten en wetenschappelijk personeel, alsmede van administratief personeel uit de sectoren onderwijs en jeugdzaken; (ii) onderwijs voor kinderen van migrerende werknemers; (iii) het geven van een Europese dimensie aan het onderwijs, in het bijzonder het leren van vreemde talen, de bestudering van de Europese problematiek, samenwerking tussen instellingen voor hoger onderwijs en Europese scholen. Verder heeft de Commissie de oprichting van een Europees Comité voor samenwerking op onderwijsgebied voorgesteld, dat de Commissie van advies zal moeten dienen bij het opstellen en verder uitwerken van een actieprogramma op onderwijsgebied. Dit Comité zal zijn samengesteld uit drie leden en drie plaatsvervangende leden van iedere Lid-Staat, te benoemen door de Raad op voordracht van de Lid-Staten.

1.5. Op 6 juni 1974 hebben de ministers van onderwijs van de Lid-Staten, in een vergadering van de Raad, besloten een programma voor samenwerking op onderwijsgebied op te zetten en hebben zij hiertoe zeven prioritaire actiegebieden onderscheiden: 1. meer faciliteiten voor onderwijs en opleiding van de onderdanen en de kinderen van onderdanen van andere Lid-Staten van de Gemeenschap en van derde landen; 2. bevordering van nauwere betrekkingen tussen de verschillende onderwijsstelsels in Europa; 3. verzameling van recente gegevens en statistieken inzake onderwijs; 4. toenemende samenwerking tussen instellingen van hoger onderwijs; 5. betere mogelijkheden voor de academische erkenning van diploma's en studieperioden; 6. aanmoediging van het vrije verkeer en de mobiliteit van leerkrachten, studenten en wetenschappelijk personeel, in het bijzonder door opheffing van de administratieve en sociale hinderpalen die het vrije verkeer van deze personen belemmeren, door beter onderwijs van vreemde talen; 7. scheppen van gelijke kansen voor de vrije toegang tot alle vormen van onderwijs. Ten einde de activiteiten in deze sectoren aan te moedigen hebben de ministers besloten, een onderwijscommissie samen te stellen; in tegenstelling tot de voorstellen van de Commissie zijn zij overeengekomen dat deze Commissie zal zijn samengesteld uit vertegenwoordigers van de Lid-Staten en de Commissie en dat zij vóór 30 juni 1975 aan de ministers van onderwijs verslag dient uit te brengen.

1.6. Het Comité werd door de Raad in 1973 over het Europees centrum voor beroepsopleiding en in 1974 over de richtsnoeren voor de onderlinge erkenning van diploma's geraadpleegd. Zelf heeft het in 1973 aan de Raad een door mevrouw Weber voorbereide studie betreffende de beroepsopleiding in de Lid-Staten voorgelegd. Dit advies beperkt zich tot de sectoren die door de Commissie in haar mededeling aan de Raad van 11 maart 1974 waren genoemd, en tot de prioritaire actiegebieden welke door de ministers van onderwijs op 6 juni 1974 waren vastgesteld. Het Comité acht de bestudering van de onderwijsproblematiek van het grootste belang en is voornemens, deze materie via zijn Afdeling voor sociale vraagstukken voortdurend van nabij te blijven volgen.

2. Onderwijs voor migrerende werknemers en hun gezinnen

2.1. Artikel 48 van het Verdrag beoogt de totstandbrenging van het vrije verkeer van werknemers; dit houdt in het bijzonder de afschaffing in van discriminatie op grond van de nationaliteit tussen de werknemers der Lid-Staten wat betreft de werkgelegenheid, de beloning en de overige arbeidsvoorwaarden. Een en ander is nader vastgelegd in Verordening (EEG) nr. 1613/68. Een migrerende werknemer kan bijvoorbeeld „op dezelfde wijze en onder dezelfde voorwaarden als de nationale werknemers het onderwijs op vakscholen en van de revalidatie- en herscholingscentra volgen”, terwijl „de kinderen van een onderdaan van een Lid-Staat, die op het grondgebied van een andere Lid-Staat arbeid verricht of heeft verricht, indien zij aldaar woonachtig zijn, onder dezelfde voorwaarden als de eigen onderdanen van deze staat toegelaten worden tot het algemeen onderwijs, het leerlingstelsel en de beroepsopleiding”. Het Comité stelt vast dat Verordening (EEG) nr. 1613/68 weliswaar rechtens alleen op de onderdanen van de Lid-Staten van toepassing is, doch dat het sociaal actieprogramma bestemd is voor alle migrerende werknemers. Het Comité erkent dat de Gemeenschap een speciale verantwoordelijkheid draagt om te voorzien in de behoeften van migrerende werknemers en hun gezinnen uit andere Lid-Staten, maar het spreekt zijn bijzondere voldoening uit over het feit dat de Commissie en de Raad zich om alle migrerende werknemers bekommeren, ongeacht of zij onderdaan van een Lid-Staat zijn of niet.

2.2. Het Comité zal binnenkort een advies uitbrengen over het actieprogramma ten behoeve van migrerende werknemers en hun gezinnen en het beperkt zijn opmerkingen daarom tot onderwijsaangelegenheden. In de eerste plaats moet aandacht worden besteed aan het probleem van de — mannelijke zowel als vrouwelijke — migrerende werknemers zelf, die in grote meerderheid ongeschoold zijn. Zij hebben daarom niet alleen behoefte aan onderricht in de taal

van het ontvangende land, maar tevens aan een vakopleiding. De migranten zouden in de gelegenheid moeten worden gesteld speciale inleidende cursussen te volgen vóór zij hun eigen land verlaten, waardoor zij gemakkelijker geïntegreerd raken in hun nieuwe omgeving (taal, arbeid). In het land van ontvangst moet binnen hun werkuren tijd voor scholing beschikbaar worden gesteld, zodat zij zowel het volgen van taallessen als een vakopleiding met hun werk kunnen combineren. Dan moeten ook de kinderen van migrerende werknemers in het kader van het onderwijsprogramma in staat worden gesteld zich aan de taal en cultuur van het land van ontvangst aan te passen en tegelijkertijd de kennis van hun eigen cultuur en taal bij te houden. Hun onderwijs zou zodanig moeten zijn opgezet dat zij de keus hebben zich te vestigen in het nieuwe land dat hun ouders gekozen hebben, of terug te keren naar hun eigen land, met erkenning aldaar van het door hen genoten onderwijs. Ten slotte moet worden zorg gedragen voor onderricht in de ruimste zin des woord aan de gezinnen van migrerende werknemers, ten einde deze te helpen zich in een voor hen nieuwe maatschappelijke omgeving te integreren. Het Comité vestigt in het bijzonder de aandacht op de echtgenotes van migrerende werknemers. Zij hebben niet alleen met taalproblemen te kampen maar ook met ernstige psychologische moeilijkheden die kunnen ontstaan doordat hun gezins- en maatschappelijk leven onvermijdelijk zijn ontwricht, terwijl zich zeer speciale problemen voordoen indien zij afkomstig zijn uit landen waar vrouwen niet dezelfde rechten genieten als mannen en ongelijk behandeld worden. Hoewel de moeilijkheden die met het vestigen in een nieuw land gepaard gaan wellicht het grootst zijn voor de echtgenotes, is voor deze groep in de vorm van onderwijs weinig of niets gedaan. Het is van essentieel belang dat voldoende financiële middelen beschikbaar worden gesteld om de nodige speciale voorzieningen op onderwijsgebied voor migrerende werknemers en hun gezinnen te kunnen treffen. Als resultaat van het besluit van de Raad van juni 1974 zal het Europees Sociaal Fonds worden ingeschakeld en het Comité zou het daarom op prijs stellen dat aan het bestaan van dit Fonds de nodige bekendheid werd gegeven.

2.3. Het Comité beseft hoe omvangrijk dit probleem wel is: men heeft bijvoorbeeld geschat dat er in 1973 in de Gemeenschap meer dan 6 miljoen migrerende werknemers waren en dat de totale migrerende bevolking meer dan 10 miljoen personen omvatte, met bijna 2 miljoen kinderen tussen 4 en 18 jaar. Ook onderkent het Comité het ingewikkelde karakter van dit probleem. Er doet zich bijvoorbeeld het probleem voor, onderwijzend personeel voor kinderen van migrerende werknemers te vinden; hetzij in het land van oorsprong van deze kinderen, hetzij onder de migrerende werknemers zelf; door speciale voorzieningen voor kinderen van migrerende werknemers dient ervoor te worden gezorgd dat de vooruitgang

van andere kinderen niet negatief wordt beïnvloed. Daarom stelt het Comité voor dat met spoed een bruikbaar programma van onderzoek en experimentele projecten wordt uitgewerkt, in het kader waarvan onderwerpen als de praktische moeilijkheden van een tweetalig en een op twee culturen afgestemd leerplan, de aanwerving en opleiding van gespecialiseerde leerkrachten en de beschikbaarheid van toelagen en andere vormen van bijstand bestudeerd en aangepakt moeten worden.

3. Mobiliteit in de onderwijswereld

3.1. Er zijn twee redenen waarom gewoonlijk wordt aangemoedigd dat docenten en studenten een tijd in het buitenland doorbrengen. In de eerste plaats kunnen de betrokkenen aldus op doeltreffende wijze hun blik verruimen en meer ervaring opdoen. In de tweede plaats kunnen zowel docenten als studenten door hun persoonlijke ervaring in het buitenland bijzondere vaardigheid verkrijgen, met name kennis van vreemde talen. Meer en vrijer verkeer van docenten en studenten tussen de Lid-Statens van de Gemeenschap is echter niet alleen maar wenselijk; het is ook van essentieel belang, met name voor de verwezenlijking van de grondgedachte van de Gemeenschap: dat haar inwoners zichzelf meer en meer gaan beschouwen als Europeanen, d.w.z. minder als de nationale onderdanen van een Lid-Staat, dan als burgers van de Europese Gemeenschap. Alleen wanneer het verkeer tussen de Lid-Statens aanzienlijk toeneemt en men veel meer begrip krijgt voor elkaars gewoonten en cultuur zal het mogelijk zijn, nationale voorkeur en vooroordelen uit de wereld te helpen. Dit is het doel van de bepalingen van artikel 48 van het Verdrag van Rome betreffende het vrije verkeer en de afschaffing van discriminatie op grond van nationaliteit. Hoewel genoemd artikel de werknemers in overheidsdienst, en dus het onderwijzend personeel van vele Lid-Statens, uitdrukkelijk van het toepassingsgebied uitsluit, wordt in andere artikelen toch in algemene termen gesproken van de opheffing van belemmeringen van het vrije verkeer van alle personen.

3.2. Zowel voor leerkrachten als voor studenten zijn de mogelijkheden voor een verblijf in het buitenland het grootst op het hoger onderwijsniveau, in het bijzonder op de universiteiten. In het geval van het onderwijzend en wetenschappelijk personeel komt dit doordat voor hen meer geld beschikbaar is en de instellingen van hoger onderwijs zelf regelingen treffen voor studieverlof, verlof om andere redenen en detachering. Voor studenten vindt de uitwisseling tussen de onderwijssystemen van de Lid-Statens het gemakkelijkst op dit niveau plaats. Er bestaat in het bijzonder de mogelijkheid voor studenten in de moderne talen een jaar in het buitenland door te brengen als assistenten in scholen of in instellingen

voor hoger onderwijs. Het Comité zou willen dat buitenlandse reizen in het hoger onderwijs veel meer werden aangemoedigd en dit niet alleen voor studenten die vreemde talen studeren. Een zeer bijzondere inspanning moet echter worden geleverd om de mobiliteit op het secundair onderwijsniveau aan te moedigen, uiteraard mits de onderwijsprogramma's terdege zijn voorbereid; in dit stadium van de opleiding is een buitenlandse ervaring namelijk het vruchtbaarst voor de studenten. Het Comité vestigt verder de aandacht op het nut van een verblijf in het buitenland voor studenten die aldaar een beroepsopleiding willen volgen, omdat dergelijke cursussen een goed inzicht kunnen verschaffen in de verschillende praktijken van de Lid-Statens en hun verschillende opleidingsmethoden; tevens wijst het in het bijzonder op de waarde van de uitwisseling van jonge werknemers. De algemene programma's voor dergelijke uitwisselingen als bedoeld in artikel 50 dienen op grote schaal te worden uitgebreid en mogelijkheden te bieden voor accommodatie van de gezinnen van werknemers en jeugdorganisaties, waarbij een maximaal gebruik wordt gemaakt van bestaande onderwijsfaciliteiten, waarvan gedurende lange perioden van het jaar niet genoeg wordt geprofiteerd.

3.3. Twee belemmeringen van de mobiliteit — het feit dat de kwalificaties nog geen onderlinge academische erkenning vinden en het gebrek aan kennis van vreemde talen — zijn zó moeilijk uit de weg te ruimen dat er afzonderlijke hoofdstukken aan zijn gewijd. Zij zijn evenwel niet de enige: er zijn nog steeds wettelijke bepalingen die in het bijzonder de aanstelling voor langere tijd van buitenlands personeel en de toekenning van studiebeurzen in de weg staan. Verder doen zich administratieve belemmeringen voor, in het bijzonder wanneer universiteiten en ander hoger onderwijsinstellingen met een selectief toelatingsstelsel bovendien nog een quota voor buitenlandse studenten vaststellen. Dan zijn er onvermijdelijk nog financiële hinderpalen, zoals de extra kosten in verband met zowel het reizen van en naar een ander land als de kost en inwoning aldaar. Tenzij hiervoor overheidsgelden beschikbaar worden gesteld, is het duidelijk dat alleen een zeer geringe minderheid met eigen middelen zich een verblijf in het buitenland zal kunnen veroorloven. Voorts erkent het Comité dat men er op alle niveaus van het onderwijs, althans in sommige Lid-Statens, over het algemeen weinig voor voelt, al was het maar voor korte perioden, een reis naar het buitenland te maken. In deze statens is het niet voldoende de belemmeringen op te heffen. Het zal daar nodig zijn buitenlandse reizen te stimuleren, aan te moedigen en zelfs te belonen.

3.4. Er bestaat een overvloed aan recente studies over de mobiliteit in het onderwijs. Elk internationaal lichaam van betekenis heeft wel een studie aan een of ander aspect van de mobiliteit gewijd of congressen over dit onderwerp georganiseerd; dit neemt echter

niet weg dat de praktische resultaten tot dusver bijzonder teleurstellend zijn. Uit de meest recente UNESCO-cijfers b.v. lijkt men te moeten opmaken dat van alle studenten aan hogere onderwijsinstellingen in de Gemeenschap slechts één op de 200 een cursus op universitair niveau in een andere Lid-Staat volgt. Het Comité acht dit gebrek aan mobiliteit op onderwijsgebied tussen de Lid-Staten een ernstig probleem waaraan dringend iets gedaan moet worden. Men dient na te gaan welke omstandigheden de mobiliteit binnen de Gemeenschap belemmeren en aan de Raad specifieke voorstellen tot opheffing van deze belemmeringen voor te leggen.

4. Het leren van vreemde talen

4.1. Dat Lid-Staten verschillende talen en uiteenlopende culturele tradities hebben is een feit, waaraan niet getornd mag worden. Een betere, zowel schriftelijke als mondelinge, communicatie tussen de Lid-Staten — van fundamenteel belang voor de opbouw van de Gemeenschap — vergt daarom vooral dat iedere burger van de Gemeenschap ten minste één vreemde taal leert. Het Comité onderschrijft het streven van de Commissie om te bereiken dat zoveel mogelijk personen in staat zijn zich in een andere taal van de Gemeenschap dan hun moedertaal uit te drukken, en een tweede vreemde taal te begrijpen, hoewel er bijzonder op dient te worden gelet dat het voortbestaan van officieel erkende talen binnen een Lid-Staat niet in gevaar worden gebracht. Om dit doel te bereiken dienen in alle Lid-Staten alle onderdanen in de gelegenheid te worden gesteld één of meer vreemde talen te leren in het kader van een officieel onderwijsprogramma of op andere wijze. Het Comité vestigt er de aandacht op dat het van groot belang is te zorgen voor korte, intensieve cursussen voor volwassenen in alle belangrijke centra van de Gemeenschap, evenals voor het modernste onderwijsmateriaal, en voor onderricht via radio en televisie waarmee een zeer groot publiek kan worden bereikt.

4.2. Het Comité beseft dat enerzijds in de laatste jaren wel belangrijke veranderingen in de methoden van het taalonderricht zijn aangebracht, maar anderzijds nog steeds op een groot aantal scholen ontstellend verouderde methoden worden toegepast. Het stelt vast dat door de Raad van Europa waardevol werk is verricht door de in het taalonderwijs ingevoerde vernieuwingen op te tekenen en aan een onderzoek te onderwerpen, terwijl voorts door hem het CILT (Centre for Information on Language Teaching) in Londen als centrum voor de coördinatie van dergelijke gegevens is ingeschakeld. Het is van oordeel dat een totaal-overzicht zou moeten worden opgesteld van de nieuwe methoden van taalonderwijs op alle niveaus en in al hun vormen, evenals van de doeltreffendheid ervan en dat de resultaten van dit overzicht dringend onder de aandacht van alle onderwijsinstellingen in de Lid-Staten zouden moeten worden gebracht. Het

Comité vestigt verder de aandacht op het belang van de bijscholing van taalleraren. Zijns inziens zou aan de in dienstverband gegeven cursussen een maximale publiciteit moeten worden gegeven, zou van de Lid-Staten moeten worden verlangd dat zij de nodige maatregelen treffen om leerkrachten tijdelijk van hun onderwijsplichten te ontheffen, zodat deze dergelijke cursussen kunnen volgen, terwijl de Gemeenschap zelf de opzet van nieuwe cursussen voor leerkrachten van andere Lid-Staten, door de toekenning van subsidies bij de start, zou moeten aanmoedigen.

4.3. Het Comité stelt voor dat een kleine groep taalspecialisten van de Lid-Staten ermee wordt belast een overzicht te maken van de vorderingen die de laatste tijd op het gebied van het taalonderwijs zijn geboekt, aan te geven waar zich lacunes in het huidige talenonderricht voordoen, met speciale aandacht voor de noodzaak de leerkrachten in de nieuwe methoden in te werken, en na te gaan wat de implicaties zijn van een verplichte talenkennis voor de toegang tot het onderwijs op elk niveau.

5. Onderlinge erkenning van diploma's en studieperiodes

5.1. Artikel 57 van het Verdrag van Rome bepaalt dat de Raad richtlijnen inzake de onderlinge erkenning van diploma's moet vaststellen ten einde de toegang tot werkzaamheden anders dan in loondienst en de uitoefening daarvan te vergemakkelijken. Deze „professionele” onderlinge erkenning van diploma's, waarbij het om de opleidingsvoorwaarden en -normen voor de toegang tot een beroep gaat, moet worden onderscheiden van de „academische” erkenning van diploma's welke betrekking heeft op de gelijkwaardigheid van certificaten, diploma's en titels ten einde de voortzetting van studies mogelijk te maken. Voorts doet zich een probleem voor in verband met de erkenning in het buitenland van studieperiodes die niet door een diploma zijn bekrachtigd. Het gebrek aan wederzijdse erkenning voor universitaire doeleinden vormt één van de belangrijkste hinderpalen die de mobiliteit van studenten in alle stadia van het onderwijsproces in de weg staat. Dit is ook een ernstige zaak voor studenten die met hun familie naar een ander land of terug naar hun eigen land verhuizen en tot de ontdekking komen dat hun diploma's en reeds doorlopen studieperioden daar niet worden erkend.

5.2. Deze kwestie is niet gemakkelijk op te lossen, gedeeltelijk wegens de verschillende onderwijssystemen en methodes van de Lid-Staten. De regeringen van enkele staten hebben bijvoorbeeld een aantal bilaterale overeenkomsten betreffende gelijkwaardigheid gesloten. In andere Lid-Staten zijn de instellingen zelf als enigen verantwoordelijk voor de toelating van studenten en hebben hun regeringen geen be-

voegdheid tot het sluiten van overeenkomsten inzake wederzijdse erkenning. Zowel aan de studenten die tot de instellingen van andere Lid-Staten wensen te worden toegelaten als aan de in deze instellingen voor toelating verantwoordelijke personen dient beschikbaar veel meer informatie te worden verstrekt. Het Comité juicht het toe dat de Commissie het initiatief heeft genomen om bestaande bilaterale en multilaterale overeenkomsten en conventies aan de huidige behoeften aan te passen. Ook spreekt het zijn waardering uit voor het belangrijke werk dat op dit terrein is verricht door andere internationale organisaties, in het bijzonder door de Raad van Europa en zijn Comité voor hoger onderwijs en onderzoek. Het Comité dient dit werk aan te moedigen en erop toe te zien dat zijn eigen werk dit niet overlapt.

5.3 Een ander punt is de vraag welke criteria dienen te worden aangehouden bij het vaststellen van de gelijkwaardigheid van diploma's. Er dient beslist geen poging te worden gedaan om de instellingen van de Lid-Staten een gemeenschappelijk leerplan op te leggen. Nu de veranderingen in de maatschappij zich in steeds sneller tempo voltrekken moeten de leerplannen mee kunnen veranderen. Er bestaat behoefte aan meer verscheidenheid in de duur van cursussen, de inhoud van cursussen, de combinatie van praktijk en theorie, de onderwijsmethoden, en er dient voor een grotere soepelheid te worden gezorgd. Geen enkel leerplan kan aan de persoonlijke behoeften van iedere student beantwoorden. Gelijkwaardigheid zou moeten worden gebaseerd op gemeenschappelijke normen binnen het kader van ruime studieterrainen, en niet op gemeenschappelijke leerplannen. Om tot een gelijkwaardigheid van normen te komen zou men op veel grotere schaal tot uitwisseling van ideeën en mensen tussen de Lid-Staten moeten overgaan. In dit opzicht kan op twee manieren vooruitgang worden geboekt. In de eerste plaats zou men bepaalde bilaterale overeenkomsten kunnen aanmoedigen, zoals deze op bepaalde terreinen bijvoorbeeld tussen Duitsland en Frankrijk, en tussen Duitsland en Italië zijn gesloten, waarbij het niveau van iedere cursus afzonderlijk wordt bepaald en hiertoe niet alleen de inhoud in aanmerking wordt genomen, maar ook de toelatingsvoorwaarden, de verhouding aantallen personeelsleden/studenten, de aanwezige technische en secretariaatshulp en de beschikbaarheid van het nodige materiaal. In de tweede plaats zou veel meer informatie moeten worden verstrekt over in de Lid-Staten gegeven cursussen, omdat deze onmisbaar is voor instellingen als die in het Verenigd Koninkrijk, die zelf de volledige verantwoording voor toelatingen dragen en iedere gegadigde afzonderlijk op zijn eigen verdiensten beoordelen.

5.4 Het Comité erkent dat zich zeer speciale moeilijkheden voordoen wegens het uiteenlopende karakter van de verschillende onderwijssystemen. Het legt

er tevens de nadruk op dat het van belang is een einde te maken aan het feit dat in de vele Lid-Staten de mobiliteit nog ernstig belemmerd wordt. Daarom steunt het Comité het voorstel van de Commissie, een conferentie te organiseren voor vertegenwoordigers van secundair en post-secundair onderwijs en departementen van onderwijs, met het doel bijzondere problemen van academische erkenning in de Gemeenschap onder de loep te nemen en naar specifieke oplossingen hiervoor te zoeken.

6. Samenwerking tussen onderwijsstelsels en tussen onderwijsinstellingen

6.1. Bij de samenwerking tussen de onderwijsstelsels van de Lid-Staten moet rekening worden gehouden met het feit dat deze stelsels onderling verschillen. In eerste instantie zou een dergelijke samenwerking erop gericht moeten zijn te bewerkstelligen dat de verschillende systemen tegen een aantal kardinale onderwijsproblemen die alle Lid-Staten gemeen hebben opgewassen zijn.

6.2. Een eerste probleem betreft de vraag of de bestaande onderwijssystemen in staat zijn, de voor de economische welvaart van de Gemeenschap en haar Lid-Staten benodigde geschoolde arbeidskrachten af te leveren. Deze systemen zullen hun onderwijsprogramma voortdurend moeten aanpassen aan de veranderde behoeften van de moderne maatschappij. Er bestaat niet alleen behoefte aan verdere uitbreiding van het full-time basisonderwijs, maar ook aan meer part-time onderwijs en permanente scholing, waarbij het accent steeds meer komt te liggen op speciale cursussen voor speciale groepen, op buitengewoon onderwijs voor diegenen die in hun jeugd onvoldoende onderwijs hebben genoten en op beroepsscholing en omscholing als gevolg van veranderde werkgelegenheidseisen, alsmede op nieuwe onderwijsmethoden zoals bijvoorbeeld die van de zgn. open universiteiten, waarbij een origineler gebruik moet worden gemaakt van schriftelijke cursussen, radio en televisie. Tevens moeten in alle Lid-Staten adequate detachingsfaciliteiten en regelingen voor vorming binnen werktijd worden geboden, waardoor men onder werktijd part-time of full-time beroeps- of vakcursussen en algemeen vormend onderwijs kan volgen. Het Comité erkent dat er zich momenteel in vele Lid-Staten belangrijke veranderingen voltrekken, die wettelijk of krachtens c.a.o.'s zijn geregeld, op het terrein van voortgezette of permanente scholing en dat er grote behoefte bestaat aan meer uitwisseling van informatie en ervaring.

6.3. Betere onderwijsmogelijkheden zijn echter niet alleen nodig om de wetenschappelijke en technologische basis voor de economische vooruitgang te waarborgen. Het is nóg noodzakelijker de kwaliteit van het leven te verbeteren door ervoor te zorgen dat

iedere burger de nodige scholing krijgt en een kritische geest ontwikkelt, zodat hij zich bekommert om de aard van de maatschappij en de eraan ten grondslag liggende waarden; anderzijds moet de sociale rechtvaardigheid bevorderd worden door tegemoet te komen aan de geheel eigen behoeften van hen die minder begunstigd zijn of gediscrimineerd worden. Er bestaat bijvoorbeeld een frappante en voortdurende discriminatie van vrouwen op vele terreinen van het onderwijs en er dient een radicale herziening plaats te vinden van prioriteiten indien men wil bereiken dat zij een faire behandeling krijgen en met mannen worden gelijkgesteld. Om vooruitgang te boeken op de weg naar werkelijk gelijke onderwijskansen voor iedereen zal het niet genoeg zijn alleen de financiële belemmeringen op te heffen. Er zal een krachtige en constante inspanning moeten worden verricht in de vorm van discriminatie in positieve zin ten behoeve van bepaalde groepen — de lagere inkomens, raciale minderheidsgroepen, vrouwen — en ten behoeve van bepaalde regio's — b.v. afgelegen plattelands- en bergstreken — en het onderwijsbeleid zal met de andere beleidsvormen van de regeringen moeten worden gecoördineerd. Deze vraagstukken hebben alle Lid-Staten gemeen; ook zijn deze vraagstukken van rechtstreeks en wezenlijk belang voor de gewone man. Omdat voor de oplossing daarvan in alle Lid-Staten geheel nieuwe initiatieven zullen moeten worden genomen, zijn zij bijzonder geschikt voor een communautaire actie. Het zal een goede gelegenheid zijn om uit te vinden of de Gemeenschap de politieke wil heeft om deze problemen doeltreffend aan te pakken.

6.4. Het is mogelijk de onderwijsnormen in ieder der Lid-Staten te verbeteren door een meer systematische uitwisseling van ideeën en een grotere mobiliteit van studenten, docenten en administratief personeel. Op deze wijze kan men meer te weten komen over elkaars onderwijssysteem, in het bijzonder wat experimenten en vernieuwingen in die systemen betreft. De Lid-Staten zouden geregeld onderling overleg moeten plegen over alle aspecten van de planning en methodiek op onderwijsgebied, ten einde te verzekeren dat zij met het beleid van andere Lid-Staten rekening houden bij het uitstippelen van hun eigen politiek. De samenwerking tussen de systemen zou door de toekomstige wijzigingen in de nationale onderwijssystemen niet moeilijker, maar integendeel gemakkelijker moeten worden.

6.5. Samenwerking tussen instellingen is het meest efficiënt wanneer zij rechtstreeks tussen de afzonderlijke instellingen of subfaculteiten plaatsvindt, en niet alleen de steun heeft van rectoren maar van alle betrokkenen, leerkrachten zowel als leerlingen, en hieraan zowel gemeenschappelijke belangen als bijzondere behoeften ten grondslag liggen. Er heeft tot dusver veel te weinig contact bestaan tussen de Europese instellingen van hoger onderwijs. In het verleden is

het maar al te vaak voorgekomen dat de toonaangevende Europese geleerden op een bepaald studierein elkaar niet in hun eigen land leerden kennen, maar op de universiteiten van de Verenigde Staten. Daarom zou bijzondere aandacht moeten worden besteed aan nieuwe projecten als het European Consortium for Political Research, waarin meer dan 60 Europese instituten of subfaculteiten voor politieke wetenschappen elkaar ontmoeten. De Gemeenschap kan dergelijke samenwerkingen op gang brengen door bescheiden middelen ter beschikking te stellen voor de planning en lancering van samenwerkingsprojecten. Indien dergelijke projecten dan deugdelijk blijken en nuttig zijn voor de betrokkenen, zullen de instellingen deze verder zelf steunen. De Gemeenschap kan verder hulp verlenen door informatie te verstrekken inzake samenwerkingsprojecten, waardoor dan weer andere instellingen kunnen worden aangemoedigd dit voorbeeld te volgen. Het Comité legt er echter de nadruk op dat de samenwerking niet tot het hoger onderwijs beperkt mag blijven. Zij dient zich ook tot andere niveaus van algemeen en beroeps-onderwijs uit te strekken en zulks is des te dringender en van des te meer belang daar tot nog toe op deze niveaus zo weinig is gedaan.

7. Onderwijsdocumentatie en -statistieken

7.1. Het Comité is van oordeel dat de ontwikkeling en hervorming van het onderwijs in de Lid-Staten onvoorstelbaar veel baat zou vinden bij een breder opgezette en meer systematische uitwisseling van gegevens. Het stelt vast dat het Bureau voor de statistiek van de Gemeenschap te Luxemburg een afdeling voor onderzoeks-, wetenschappen- en onderwijsstatistieken heeft en dat een werkgroep is opgericht bestaande uit deskundigen inzake onderwijsstatistieken afkomstig uit de Lid-Staten. De Gemeenschap zou h.i. een algemeen beleid inzake documentatie op statistieken moeten uitwerken. In het kader hiervan zou moeten worden gestreefd naar standaardisatie van de statistieken in de Lid-Staten, zodat deze gemakkelijker vergelijkbaar worden, naar de geregelde aanpassing van het materiaal en naar de uitbreiding en verdere uitwerking van de documentatie zodat hiervan een optimaal gebruik wordt gemaakt. Een bijzondere inspanning zou moeten worden gedaan om voorstellen voor proefprojecten en vernieuwingen van allerlei aard te documenteren. Het Comité stelt voor een overzicht op te stellen van alle bestaande bronnen van statistieke gegevens en na te gaan wat de meest spoedeisende en belangrijkste behoeften zijn op het stuk van documentatie en statistieken. Ook is het belangrijk de verschillende categorieën gebruikers van onderwijsmateriaal te onderscheiden — de bewindsman, degene die onderzoek verricht, de leerkracht en de student — en vast te stellen wat de speciale behoeften van deze gebruikers zijn.

7.2. Het Comité zou verder nog op drie andere punten willen wijzen. In de eerste plaats zou men gebruik moeten maken van de deskundigheid en ervaring die is opgedaan met al dan niet geprogrammeerde documentatiesystemen, ten einde ervoor te zorgen dat niet alleen gegevens worden verzameld maar deze ook dusdanig worden opgeslagen dat zij gemakkelijk kunnen worden teruggevonden. Het gebeurt té vaak dat materiaal wordt verzameld waarvan later nauwelijks of nooit gebruik wordt gemaakt. In de tweede plaats zou men een maximale bekendheid moeten geven aan het bestaan van documentatie en statistische gegevens, ten einde te vermijden dat hetzelfde documentatiewerk door andere lichamen weer opnieuw wordt verricht en te verzekeren dat deze gegevens veelvuldig geraadpleegd worden. Ten slotte dient het Comité zelf bij zijn werk inzake documentatie en statistieken rekening te houden met het reeds door andere lichamen, zowel nationale organen van de Lid-Staten als internationale organen zoals de Raad van Europa, UNESCO en O.E.S.O. verrichte werk, zodat in nog bestaande leemten wordt voorzien en voor zover enigszins mogelijk dubbel werk wordt vermeden.

8. Europese instellingen

8.1. Het Comité hoopt dat alle onderwijsinstellingen van de Gemeenschap mettertijd geleidelijk een meer Europees karakter zullen krijgen: zulks zowel wat de leerplannen betreft, waarin meer nadruk moet worden gelegd op de studie van de geschiedenis en cultuur van de Lid-Staten en van Europa in het algemeen, als qua samenstelling van personeel en studenten. Ook hoopt het dat deze instellingen er zorg voor zullen dragen hun studenten onderricht te geven in alle aspecten van de Gemeenschap. Het Comité erkent evenwel dat een zeer bijzondere bijdrage tot het onderwijs in de Gemeenschap kan worden geleverd door „colleges”, instituten, centra en scholen die reeds bij hun oprichting op Europese of internationale leest werden geschoeid.

8.2. Het Comité is verheugd over het feit dat in april 1972 de conventie werd getekend voor het Europese Universitair Instituut te Florence, dat deze conventie op 1 februari van kracht is geworden en dat ook de drie nieuwe Lid-Staten haar hebben ondertekend. Tevens spreekt het er zijn tevredenheid over uit dat onlangs te Berlijn het Europees Centrum voor de ontwikkeling der beroepsopleiding werd gevestigd, dat, naar mag worden verwacht, een doeltreffend instrument zal zijn ter stimulering van de discussie en activiteiten op het gebied van de beroepsopleiding. Verder juicht het Comité het werk toe dat wordt verricht door het Europa College te Brugge en het Instituut van de Europese Gemeenschap voor universitaire studies in Brussel.

8.3. Met betrekking tot het secundair onderwijs wenst het Comité de aandacht te vestigen op de zes Europese scholen en de andere internationale scholen in Europa, met name het Atlantic College en het voorgestelde Trieste College van de United Colleges. Het Comité onderschrijft de opvatting van de Commissie dat de Europese scholen belangwekkende centra vormen voor experimenten met het onderwijs voor kinderen van verschillende nationaliteiten, meer in het bijzonder wat het leren van vreemde talen en de ontwikkeling van een Europees bewustzijn betreft. Daarom stelt het voor dat de activiteiten van deze Europese scholen en andere internationale scholen in Europa worden gesteund en de toegang ertoe wordt vergemakkelijkt door de verstrekking van toelagen en beurzen aan leerkrachten en studenten. Deze scholen zouden zo spoedig mogelijk moeten worden opgenomen in de context van de plaatselijke samenleving en het plaatselijke onderwijssysteem voor zover dit met de handhaving van hun bijzonder karakter te verenigen is, ten einde te vermijden dat zij worden beschouwd als aparte instellingen die niets met het lokale onderwijssysteem uitstaande hebben. Het Comité betuigt zijn volledige instemming met het doel van de Europese en de internationale scholen en vindt dat de Gemeenschap alles in het werk zou moeten stellen om dit systeem op meer algemene schaal toepassing te doen vinden. Hiertoe zou de ervaring van de bestaande Europese en internationale scholen in aanmerking moeten worden genomen, in het bijzonder wat de aanwerving van geschikt personeel en het opstellen van de leerplannen betreft. Daarom staat het achter het voorstel van de Commissie een speciale studiegroep op te richten met de taak deze mogelijkheid nader te bestuderen. Deze studiegroep zou moeten nagaan in hoeverre Europese scholen, die in de eerste plaats zijn opgericht ten behoeve van de kinderen van ambtenaren van de Gemeenschap, kunnen worden opengesteld voor alle kinderen, met inbegrip van de kinderen van migrerende werknemers.

9. Conclusies

9.1. Het Comité acht een communautair onderwijsprogramma onontbeerlijk. De politiek van de Gemeenschap op economisch en sociaal gebied zal alleen doeltreffend zijn indien tegelijkertijd een passend beleid op onderwijsgebied wordt gevoerd. Het Comité bezigt de term „onderwijs” in zijn ruimste betekenis, d.w.z. het verstaat hieronder alle vormen van onderwijs, zowel algemeenvormend als beroeps- onderwijs, part-time en full-time, en ongeacht de inhoud of de duur van de cursussen of het tijdstip in het leven waarop men deze volgt.

9.2. Sommige onderwijsvraagstukken — b.v. de onderlinge erkenning van kwalificaties of van vergelijkbare studieperiodes — vragen van nature reeds om gemeenschappelijke maatregelen of althans om de

coördinatie van het door ieder der Lid-Staten op nationaal niveau gevoerde beleid, waardoor tevens zou kunnen worden vermeden dat oplossingen worden gevonden die een averechtse uitwerking hebben of zelfs met die van een andere Lid-Staat in conflict komen.

9.3. Andere onderwijsvraagstukken — b.v. instellingen die zich moeten aanpassen aan veranderde omstandigheden en nieuwe behoeften — zijn hoofdzakelijk van dusdanige aard dat zij door elke Lid-Staat zelf moeten worden aangepakt. Veel van deze vraagstukken, waaronder de meest hardnekkige, doen zich echter gelijkelijk in alle Lid-Staten voor. Een communautair onderzoek- en discussieprogramma kan een beter inzicht in dergelijke problemen verschaffen, en een communautair actieprogramma — b.v. inzake de beroepsopleiding en bijscholingscursussen — kan leiden tot het vinden van snellere en meer efficiënte oplossingen voor dergelijke problemen. Het is een feit dat onderwijsinstellingen — ook de meest vermaarde — zich opvallend weinig bereid hebben getoond zich aan veranderingen in de maatschappij aan te passen.

9.4. Het Comité acht drie van dergelijke vraagstukken van bijzonder belang. In de eerste plaats moet het onderwijs op alle niveaus toegankelijk zijn voor alle maatschappelijke groepen. Het moet open staan voor de gehele samenleving. Er dienen wegen te worden gevonden waardoor gediscrimineerde en minder begunstigde groepen — b.v. vrouwen en de lagere inkomenscategorieën — dezelfde onderwijsfaciliteiten als alle anderen kunnen genieten. Het stemt het Comité tot grote bezorgdheid dat de onderwijskansen nog steeds zo onverbloemd en hardnekkig ongelijk zijn.

9.5. In de tweede plaats, kan onderwijs niet langer worden beschouwd als een zaak die eens voor al tijdens de adolescentie is afgedaan. Het is een levenslange aangelegenheid. Men zou zich, in elk stadium van zijn leven, moeten kunnen scholen of omscholen op een wijze die op zijn capaciteiten en ervaring is afgestemd, ten einde er zelf, evenals zijn gezin beter van te worden. Het Comité geeft toe dat hiervoor een nieuwe houding nodig zal zijn, niet alleen t.a.v. onderwijsmethodes — b.v. naar het voorbeeld van de „open universiteit” — maar ook t.a.v. detachingsmogelijkheden waardoor men verlof kan nemen ten einde beroeps- en algemene cursussen te volgen, alsmede t.a.v. speciale maatregelen welke noodzakelijk zijn ten behoeve van degenen die, als gevolg van de omstandigheden waaronder zij werken, zulke cursussen niet kunnen volgen.

9.6. In de derde plaats impliceert de idee van de Gemeenschap zelf reeds een gemeenschappelijke belangstelling voor geschiedenis, cultuur en tradities van alle Lid-Staten. Steeds meer dient het historisch

onderzoek naar deze culturen en tradities op communautaire basis plaats te vinden en zouden de onderwijsinstellingen van de Lid-Staten op alle niveaus in hun leerplan een grotere plaats moeten inruimen voor het „Europese” en internationale aspect waardoor een grondiger kennis van de geschiedenis van andere Lid-Staten wordt bijgebracht en een betere beoordeling van die geschiedenis in het grotere Europese en internationale verband mogelijk wordt. Naar de mening van het Comité is dit een essentiële voorwaarde voor het aankweken van solidariteit tussen de Lid-Staten en de volkeren van Europa.

9.7. De onderwijsstelsels van de Lid-Staten zijn zo verschillend dat het opleggen van één algemeen systeem onpraktisch zou zijn. Bovendien zou dit ook nog in hoge mate ongewenst zijn. De grote verscheidenheid is juist verrijkend en een bron van vitaliteit. Toch is het ook wegens deze verscheidenheid beslist noodzakelijk dat er wordt samengewerkt en dat op sommige gebieden een gecoördineerd beleid wordt gevoerd, ten einde een grotere mobiliteit tussen de Lid-Staten op onderwijsgebied mogelijk te maken en te bereiken dat de verschillende onderwijsstelsels beter op elkaar aansluiten.

9.8. Op het gebied van het onderwijs moeten communautaire programma's voor samenwerking en coördinatie van het onderwijsbeleid rekening houden met de activiteiten van andere internationale organisaties ten einde dubbel werk te vermijden. In het bijzonder spreekt het Comité zijn waardering uit voor de onderwijsprogramma's van de Raad van Europa, die O.E.S.O., UNESCO en de I.A.O. De werkzaamheden van deze organisaties kunnen de Gemeenschap evenwel niet ontheffen van haar taak de maatregelen te treffen die in alle onderwijssectoren noodzakelijk zijn om haar eigen doeleinden te verwezenlijken. Vele onderwijsvraagstukken zullen om een specifieke communautaire benadering vragen. Naar men mag hopen, zal de Gemeenschap zich voor elk ervan ook speciaal inzetten.

9.9. Samenwerking op onderwijsgebied, op Europese dan wel op internationale schaal, is een onderwerp dat gemakkelijk beginselverklaringen uitlokt. In de laatste jaren zijn talloze vergaderingen over een dergelijke samenwerking gehouden en is een overvloed aan rapporten opgesteld. De praktische resultaten waren evenwel vrijwel nihil. De opsomming van beginselen — hoe goed bedoeld ook — heeft weinig of geen uitwerking. Van de Gemeenschap worden daden verwacht; zij dient vooral te werken aan die voorstellen voor actie van de Commissie, het Comité voor onderwijszaken en het Economisch en Sociaal Comité die een specifiek en praktisch karakter hebben.

9.10. Het Comité juicht het toe dat de ministers van onderwijs van de Lid-Staten in november 1971

voor de allereerste keer bijeenkwamen en tijdens de volgende vergadering in juni 1974 een onderwijscommissie hebben opgericht die vóór 30 juni 1975 verslag moet uitbrengen. Het stemt het Comité echter tot bezorgdheid dat de Raad het voorstel van de Commissie tot oprichting van een Comité voor samenwerking bij het onderwijs, dat aan de Commissie verantwoordelijk is, niet heeft goedgekeurd. Er dient naar zijn mening beslist een permanent Comité voor onderwijszaken te komen van wiens advies men kan uitgaan bij het uitstippelen van een communau-

tair beleid op onderwijsgebied en — wat nog belangrijker is — bij het overgaan tot concrete actie; het spreekt de wens uit te worden geraadpleegd over het lidmaatschap van dit Comité en over zijn bevoegdheden, met inbegrip van zijn betrekkingen tot het raadgevend comité voor beroepsopleiding. Het Comité is in ieder geval van plan alles wat op onderwijsgebied gaande is onafgebroken op de voet te volgen, aangezien deze materie zijns inziens van essentieel en vitaal belang is voor het welzijn van de Gemeenschap.

Gedaan te Brussel, 24 april 1975.

De Voorzitter
van het Economisch en Sociaal Comité
H. CANONGE

Advies inzake een mededeling van de Commissie aan de Raad betreffende het programma van modelprojecten en onderzoek voor de bestrijding van armoede, opgesteld conform de resolutie van de Raad van 21 januari 1974 betreffende een sociaal actieprogramma

De tekst waarop de adviesaanvraag betrekking heeft is nog niet bekendgemaakt in het *Publikatieblad van de Europese Gemeenschappen*.

A. JURIDISCHE GRONDSLAG VAN HET ADVIES

Op 23 januari 1975 heeft de Raad besloten het Economisch en Sociaal Comité overeenkomstig de bepalingen van het artikel 198 van het Verdrag tot oprichting van de Europese Economische Gemeenschap over bovengenoemde programma te raadplegen.

B. ADVIES VAN HET ECONOMISCH EN SOCIAAL COMITÉ

Het Economisch en Sociaal Comité heeft beraadslaagd over zijn advies inzake voornoemd onderwerp tijdens zijn op 23 en 24 april 1975 te Brussel gehouden 129e zitting.

Dit advies luidt als volgt:

HET ECONOMISCH EN SOCIAAL COMITÉ,

Gezien het van 23 januari 1975 daterende verzoek van de Raad van de Europese Gemeenschappen om een advies inzake het „Programma van modelprojecten en onderzoek voor de bestrijding van armoede, opgesteld conform de Resolutie van de Raad van 21 januari 1974 betreffende een sociaal actieprogramma”,

Gezien het Verdrag tot oprichting van de Europese Economische Gemeenschap, in het bijzonder artikel 198,

Gezien het besluit van zijn Bureau van 28 januari 1975 de Afdeling voor sociale vraagstukken te belasten met het opstellen van een advies inzake dit onderwerp,

Gezien het advies dat de Afdeling voor sociale vraagstukken tijdens haar op 10 april 1975 gehouden ver-

gadering heeft opgesteld en het door de rapporteur, de heer Carroll, uitgebrachte mondelinge verslag,

Gezien de beraadslagingen van de op 23 en 24 april gehouden 129e zitting (vergadering van 24 april),

Overwegende dat in het op 25 oktober 1973 door de Commissie bij de Raad ingediende sociaal actieprogramma evenveel belang is gehecht aan krachtig optreden op sociaal gebied als aan de verwezenlijking van de economische en monetaire unie;

Overwegende dat in het sociaal actieprogramma speciale maatregelen zijn gepland voor de bestrijding van de armoede, met het doel de Lid-Staten te steunen bij hun pogingen de chronisch armen te helpen en hen in staat te stellen meer te profiteren van het economische en maatschappelijke welzijn in de Gemeenschap;

Overwegende dat het Economisch en Sociaal Comité in zijn advies inzake het sociaal actieprogramma er de nadruk op heeft gelegd dat met de doeleinden van het sociaal actieprogramma rekening moet worden gehouden bij het tot stand brengen van alle communautaire besluiten en verklaard heeft dat de grootst mogelijke prioriteit zou moeten worden gegeven aan doelgerichte pogingen om mensen met lage inkomens en mensen die een bijzonder armoedig bestaan leiden te helpen,

BRENGT VOLGEND ADVIES UIT,

dat met algemene stemmen bij 5 onthoudingen werd goedgekeurd:

Het Comité keurt de voorstellen voor het „Programma van modelprojecten en onderzoek voor de bestrijding van armoede, opgesteld conform de resolutie van de Raad van 21 januari 1974 betreffende een sociaal actieprogramma” goed onder voorbehoud van de volgende opmerkingen:

1. Algemene opmerkingen

1.1. Het Comité wijst erop dat de Raad in zijn Resolutie van 21 januari 1974, na nota genomen te hebben van de voorstellen die in het sociaal actieprogramma worden gedaan, uiting heeft gegeven aan de politieke bereidheid om gedurende een eerste etappe, die de periode van 1974 tot en met 1976 bestrijkt, de maatregelen vast te stellen die noodzakelijk zijn voor de verwezenlijking van een aantal specifieke doelstellingen. Aan een lijst van 10 projecten die reeds bij de Instellingen van de Gemeenschappen in voorbereiding waren, werden 24 actiepunten toegevoegd. Een daarvan betrof:

„de tenuitvoerlegging in samenwerking met de Lid-Staten van een aantal specifieke maatregelen ter bestrijding van de armoede door de voorbereiding van modelprojecten”.

1.2. Het Comité kan er volledig mee akkoord gaan dat aan de bestrijding van de armoede, samen met acht andere actiepunten, prioriteit is toegekend en dat de Commissie op zich heeft genomen om de Raad in de loop van 1974 de nodige voorstellen inzake deze prioriteiten voor te leggen. Het Comité wijst erop dat in de Resolutie van de Raad werd bepaald dat bovengenoemde actiepunten in overeenstemming zouden moeten zijn met de bepalingen van de Verdragen, met inbegrip van die van artikel 235 van het Verdrag tot oprichting van de Europese Economische Gemeenschap. In de Resolutie werd eveneens verklaard dat het „ten einde het voorgestelde actieprogramma te doen slagen en met name gezien de structurele veranderingen en onevenwichtigheden in de Gemeenschap, van belang is in de noodzakelijke middelen te voorzien . . .”.

2. Goedkeuring van het initiatief van de Gemeenschap

2.1. Het Comité juicht het voorgestelde programma toe, daar hiermee een initiatief is genomen waarbij de Gemeenschap zich voor het eerst ertoe verplicht de strijd aan te binden tegen de armoede. Hoewel omvang en doel van dit eerste programma noodzakelijkerwijs beperkt zijn, is het feit dat de Gemeenschap op deze wijze zowel steun als stimulans kan geven aan nationale initiatieven op dit gebied van wezenlijk belang.

2.2. In het algemeen is het sociale beleid van de Gemeenschappen geconcentreerd geweest op maatschappelijke vraagstukken die zich voordoen op het gebied van de werkgelegenheid of met het vraagstuk van de werkgelegenheid samenhangen. Het sociaal actieprogramma verklaart dienaangaande dat „het doel van de economische expansie gelegen zou moeten zijn in een verruiming van de sociale keuzemogelijkheden en in een voortdurende verbetering van zowel de levensstandaard als de kwaliteit van het bestaan. Wanneer het onmogelijk blijkt het groeiproces meer dan in het verleden in dienst te stellen van de samenleving, zou de groei zelfs politiek onaanvaardbaar kunnen worden”. In die geest is het volgens het Comité nodig de reikwijdte van het sociaal beleid te verruimen, zodat het gehele scala maatschappelijke problemen en behoeften van de bevolkingen van de Lid-Staten bestreken wordt.

2.3. Eén van de belangrijke sociale vraagstukken die geen betrekking hebben op de werkgelegenheid is de armoede die op niet onbeduidende schaal in de landen van de Gemeenschap voorkomt. De Commis-

sie heeft er in het sociaal actieprogramma op gewezen dat men in de Gemeenschap een minderheid aantreft van personen die lijden onder chronische armoede, b. v. sommige bejaarden, arbeidsongeschikten en hun gezinsleden, sociaal onaangepaste personen, grote gezinnen met zeer lage inkomens, kleine boeren, enz. Het is een heterogene groep waarvan de samenstellende delen moeilijk precies te omschrijven of te onderkennen zijn, terwijl ook de omvang ervan moeilijk kan worden vastgesteld.

2.4. Het rapport van de werkgroep die de Commissie in 1974 heeft ingesteld beschrijft dit verschijnsel als volgt:

„De Lid-Staten van de Gemeenschap hebben volgens internationale maatstaven een hoog ontwikkelde structuur van maatschappelijke dienstverlening, sociale zekerheid en onderwijsvoorzieningen — het zijn wat men in het algemeen „welvarende landen” noemt. De meeste landen hebben de afgelopen 25 jaar een onafgebroken economische groei gekend en een hoog werkgelegenheidspeil. Toch is in veel landen armoede een voorwerp van ernstige zorg en komt zelfs in de rijkste landen nog steeds armoede voor”.

2.5. Het Comité vestigt er de aandacht op dat deze overwegingen een aantal essentiële vragen opwerpen, in het bijzonder met betrekking tot de oorzaken van chronische armoede en behoefte van groepen en individuen; het niet erkennen door degenen die niet arm zijn van het feit dat er nog steeds armoede bestaat en dat het nodig is hieraan een einde te maken; het feit ten slotte dat de pogingen die worden gedaan om de sociale problemen op te lossen de armoede klaarblijkelijk niet volledig uitbannen, en zelfs nog grotere armoede in de hand kunnen werken.

2.6. Armoede wordt in het Commissiedocument gedefinieerd als een dusdanig extreem gebrek aan middelen (met inbegrip van financiële inkomsten, bezittingen en door de overheid of door particuliere instanties georganiseerde dienstverlening, zoals huisvesting of onderwijs) dat de betrokken personen, gezinnen of categorieën van personen zijn uitgesloten van de minimaal aanvaardbare normale leefpatronen, de gewone gebruiken en activiteiten. Met deze definitie is het programma geconcentreerd op materiële ontbering met betrekking tot de leefpatronen van de samenleving die in de beschouwingen worden betrokken. Het Comité acht dit een bruikbare en ruime definitie, die de aandacht vestigt op de talrijke facetten van armoede zoals deze zich voordoet in hoog ontwikkelde, moderne economische systemen. Wel wordt erkend dat het in de toekomst wellicht nodig zal zijn tot een meer nauwkeurige definitie te komen en dat de resultaten van de proefprojecten en -studies zulks wellicht zullen vergemakkelijken.

2.7. Het Comité is van mening dat armoede talrijke oorzaken heeft. Men neemt algemeen aan dat de ongelijkheid, die een wezenlijk uitvloeisel is van de structuren van onze maatschappij en onze volkshuishoudingen, een zeer belangrijke oorzaak vormt. Er is niet alleen sprake van ongelijkheid tussen individuen en bevolkingsgroepen, maar ook tussen regio's in een zelfde land en binnen de Gemeenschap. In de nationale rapporten die besproken zijn tijdens het in juni 1974 gehouden seminar en die opgesteld zijn door overheidsinstanties en particuliere organisaties, werd gewezen op vele directe oorzaken van armoede. Genoemd werden o. a.: lage inkomens (in sommige gevallen ook lage lonen); de speciale problemen waarmee oudere mensen kampen; het grote aantal op bijstand aangewezen personen in de nationale bevolking; inkomensniveau van de agrarische bevolking; grote gezinnen; schamel leefmilieu; handicaps enz.

2.8. Het Comité meent dat in het bijzonder de nodige aandacht zal moeten worden besteed aan de positie van marginale groepen in de samenleving: vooral de ouden van dagen; verder de chronisch zieken; individuele personen en hun gezinnen die tot armoede zijn vervallen ten gevolge van verslaafdheid aan drugs of alcohol, ten gevolge van gokken en van crimineel gedrag; zij die bijzonder gebrek lijden doordat zij geïsoleerd of in verarmde regio's leven; zij die zich niet kunnen aanpassen aan of niet opgewassen zijn tegen de spanningen van de moderne, industriële samenleving. Deze groepen hebben specifieke behoeften die vragen om werkelijke solidariteit en inzet op de daartoe geëigende maatschappelijke niveaus.

2.9. Als gevolg van de huidige economische moeilijkheden, met de bijkomende symptomen van werkloosheid en inflatie, wordt momenteel begrijpelijkerwijze alle aandacht geconcentreerd op beleidsplannen ten behoeve van werkgelegenheid en economische stabiliteit. Desalniettemin is het noodzakelijk te erkennen dat de economische recessie gevolgen heeft voor de armen en de minder bedeelden in de samenleving en dat de stuwkracht die kan uitgaan van de voorgestelde projecten ter bestrijding van de armoede gehandhaafd dient te blijven.

3. Lange-termijnaspecten van het programma

3.1. Het Comité is van mening dat speciaal de nadruk moet worden gelegd op de lange-termijnaspecten van het voorgestelde programma. De Commissie noemt als doel van dit programma „projecten ter bestrijding van de armoede in de Lid-Staten te stimuleren door het selecteren van een beperkt aantal projecten (...) die de hoofdoorzaken van de armoede kunnen blootleggen en het mogelijk maken een doelmatige actie, gericht op de verzachting van de armoede, uit te stippelen”. De Commissie werkt dit aspect nog verder uit door te stellen dat het pro-

gramma, ook al heeft het slechts een beperkte reikwijdte en zijn de beschikbare financiële middelen beperkt, „kan dienen om een duidelijker beeld te ontwikkelen van een complex probleem en kan leiden tot nieuwe technieken om dit probleem krachtig aan te pakken, *terwijl het aldus bijdraagt tot een betere informatie en tot een in de toekomst meer doelmatig beleid*”.

3.2. Het behoort tot de essentie van elk modelproject dat de lering die eruit kan worden getrokken en de ervaring die ermee kan worden opgedaan algemeen benut kunnen worden en kunnen worden verwerkt in de lange-termijnplanning voor de sociale dienstverlening, alsmede tot richtsnoer kunnen dienen voor het toekomstige beleid op lokaal, nationaal, Europees en internationaal niveau.

3.3. Het Comité vestigt er de aandacht op dat voor de verwezenlijking van deze belangrijke doelstelling vereist is dat de nationale regeringen, en daarmee alle betrokken ministeries, hun volledige medewerking verlenen. Er dienen regelingen getroffen te worden met zowel overheidsinstanties als particuliere organisaties op plaatselijk, nationaal en communautair niveau voor het verzamelen en verspreiden van gegevens en voor het bevorderen van besprekingen over de politieke relevantie ervan.

3.4. Voor de uiteindelijke uitbanning van armoede zal een structurele hervorming op lange termijn nodig zijn. Een dergelijke hervorming zal een betere spreiding van kennis noodzakelijk maken, evenals een wijziging van de inkomensverdeling, een herziening van de machtsverhoudingen in de maatschappij en niet in de laatste plaats de bereidheid nieuwe maatschappelijke verantwoordelijkheden op zich te nemen. Dergelijke veranderingen zullen slechts op lange termijn kunnen worden bereikt en het onderhavige programma vormt een zeer bescheiden eerste stap in de goede richting. Het dient echter van begin af aan als een bijdrage tot dit proces te worden beschouwd.

4. Doelgerichtheid van de activiteiten

4.1. Het Comité is van mening dat het programma duidelijk doelgerichte plannen moet bevatten. De modelprojecten dienen in het algemeen gericht te zijn op de verwezenlijking van de volgende doeleinden:

- praktische steun aan arme wijken en gebieden of aan behoeftige bevolkingsgroepen;
- sterkere bewustwording bij de bevolking van de problematiek van de armoede;
- bijdrage tot de ontwikkeling van het beleid.

4.2. Met deze overwegingen in gedachten gaat het Comité akkoord met de definitie die de Commissie

geeft van een modelproject, nl. „een beperkt experimenteel project waarbij bepaalde acties worden beproefd ten einde te onderzoeken of zij op doelmatige wijze voldoen aan de behoeften van personen in armoede”.

4.3. Om werkelijk doeltreffend te zijn dient elk modelproject een nauwkeurig afgebakend researchelement te bevatten, waardoor de praktische uitwerking van het project kan worden nagegaan en het trekken van de juiste conclusies vergemakkelijkt wordt. Vernieuwingen in dit aspect van toegepaste research dienen in het programma te worden aangevoerd.

4.4. In het programma is plaats voor een beperkt aantal modelonderzoeken of met de modelprojecten samenhangende research-projecten, die zouden kunnen worden benut om na te gaan wat de fundamentele aspecten van de oorzaken en de omvang van de armoede zijn.

5. Beweegredenen van het programma

5.1. Het Comité wil gaarne zijn mening geven over een aantal essentiële beginselen die het als de beweegredenen van het programma van modelprojecten beschouwt. Deze kunnen ook buiten het kader van het onderhavige programma vallen en zullen waarschijnlijk aandacht krijgen op het niveau waarop de besluitvorming der nationale regeringen en die der Gemeenschap plaatsvindt.

5.2. Armoede dient niet in de eerste plaats als een statistisch gegeven te worden beschouwd, maar veeleer als een aangelegenheid die zowel individuele personen als bevolkingsgroepen in de maatschappij met zorg vervult en als een uitvloeisel van diepliggende maatschappelijke en economische krachten. De mens als individu dient in het middelpunt van de maatschappelijke belangstelling te worden geplaatst en bijzondere aandacht dient te worden besteed aan hen die werkelijk behoeftig zijn: bejaarden, eenzamen, geestelijk gestoorden, wezen, gehandicapten en andere marginale bevolkingsgroepen. Behoeftige kinderen hebben een bijzondere aanspraak op de middelen en de inzet van de maatschappij. Het gehele sociale beleid dient erop gericht te zijn het individu te helpen zich ten volle te ontplooien en zich volledig waar te maken.

5.3. Erkend dient te worden dat economische en maatschappelijke gezichtspunten bij het vraagstuk van de armoede nauw met elkaar verweven zijn. Beleidsplannen die gericht zijn op bestrijding van de armoede onder bepaalde categorieën van de bevolking en in bepaalde wijken of regio's kunnen niet effectief zijn wanneer zij op zichzelf staan en niet gepaard gaan met een passend en rechtvaardig beleid

op andere terreinen, zoals ten aanzien van subsidies ter stimulering van de economische ontwikkeling en van fiscale aangelegenheden. Deze wisselwerking tussen de verschillende beleidsvormen is een zaak van wezenlijk belang; de aandacht dient gericht te worden op rationalisering van de activiteiten van de nationale ministeries en de communautaire instellingen die zich bezighouden met zaken als: regionaal beleid, economische planning, justitie, onderwijs, cultuur, woningbouw, sociale zekerheid en alle aspecten die met de gezondheidszorg samenhangen.

5.4. Het beleid in het algemeen, en het voorgestelde programma van modelprojecten in het bijzonder, dient zich niet alleen te bekommeren om materiële armoede in enge zin, maar ook om sociale, culturele en geestelijke armoede en om de nood die veroorzaakt wordt door een slecht milieu, gebrekkige huisvesting, enz.

5.5. Men dient de blik verder te richten dan alleen op het doel van pure economische vooruitgang en de individuele mens te beschouwen als méér dan alleen maar een produktieve of een potentieel produktieve factor in het economische systeem. Een beleid gericht op bestrijding van de armoede moet meer inhouden dan louter ondersteuning van het arbeidsbeleid.

5.6. Het is voor elk beleid op sociaal gebied van doorslaggevend belang dat de publieke opinie zich sterk bewust wordt — en blijft — van de sociale problematiek en te dien aanzien een progressieve houding aaneemt. De houding van de gehele bevolking t.o.v. betere, en onvermijdelijk duurdere, sociale dienstverlening en sociale verzekeringen zal effectief werken als een rem, waarmee de politici die de besluiten nemen rekening moeten houden. Hier ligt een grote uitdaging aan de politieke en sociale leiders op Europees en nationaal niveau.

6. Bijzondere opmerkingen

6.1. *Het programma van modelprojecten*

6.1.1. Bij de indiening van haar programma van modelprojecten heeft de Commissie duidelijk gesteld dat dit initiatief „op zich de armoede niet kan uitbannen”. Hetgeen in dit programma wordt voorgesteld is slechts een beperkt actieplan, dat echter een waardevolle bijdrage kan leveren tot de positieve ontwikkeling van de standpunten ter zake, de verbetering van de sociale dienstverlening en het vrijmaken van de weg naar een nieuwe politieke, sociale en economische strategie die van belang is voor de verlichting en de uitbanning van chronische armoede.

6.1.2. Het Comité is zich van de beperktheid van het voorgestelde programma bewust, evenals anderszijds van de mogelijkheden die dit programma biedt

voor de toekomst. Het wijst erop dat het van veel belang is dat de Gemeenschap op dit gebied enige verantwoordelijkheid op zich neemt en hier middelen investeert die men kan beschouwen als „risicodragend kapitaal” dat in termen van toekomstig beleid en toekomstige activiteiten wellicht zeer rendabel zal blijken.

7. Onderdelen van het programma

7.1. Het Comité is het eens met de Commissie dat het noodzakelijk is „over een referentiekader te beschikken, waarin de meest geschikte richtlijnen en criteria zijn vastgelegd voor de selectie van de projecten, die in aanmerking komen voor ondersteuning” en voor een systematische aanpak van de tenuitvoerlegging, de controle op en de beoordeling van de verschillende projecten.

7.2. Het Comité plaatst een aantal kanttekeningen bij enkele onderwerpen die aan de orde komen in het overzicht dat de Commissie van de criteria en de uitvoeringsbepalingen geeft.

7.3. Als eerste criterium wordt de eis genoemd dat de gekozen projecten „een vernieuwend karakter hebben, zodat men kan verwachten dat de resultaten ervan een belangrijk effect hebben op de ontwikkeling van de verschillende vormen van beleid . . .”. Het Comité aanvaardt dit criterium, maar het is van mening dat hierbij gewezen dient te worden op de noodzaak enkele praktische resultaten bij de betrokken personen en bevolkingsgroepen te bereiken.

7.4. Dit aspect hangt nauw samen met een uiterst belangrijk element van het programma waarop de Commissie wijst. De Commissie beschouwt het als essentieel dat „alle projecten . . . een beroep doen op de actieve inschakeling van de in armoede verkerende groep bij de tenuitvoerlegging van het project en voor zover mogelijk bij de planning ervan”. De Commissie dient bij voorrang aandacht te besteden aan dit aspect van het programma, wanneer zij begint met de praktische planning en de tenuitvoerlegging van de modelprojecten. De ervaring die zowel in de Verenigde Staten als elders is opgedaan met steunprojecten voor arme bevolkingsgroepen toont duidelijk aan dat de deelname van de betrokkenen op realistische basis noodzakelijk is.

7.5. Positieve en bestendige deelname is van essentieel belang om te bereiken dat dank zij de modelprojecten de minder georganiseerde groepen in de Europese samenleving een stem in het kapittel kunnen krijgen bij de koersbepaling en de uitwerking van de beleidsplannen. Het feit dat de armere groepen in de samenleving zeer moeilijk hun eigen problemen onder woorden kunnen brengen is als een van de meest tekenende aspecten van het gehele armoedevraagstuk in moderne samenlevingen onderkend.

7.6. Een belangrijk aspect van het programma zou moeten zijn dat niet van bovenaf, maar vanuit het gezichtspunt van de betrokken personen zelf nagegaan wordt hoe de bestaande systemen de bevolking van dienst zijn. In dit verband zou het zinvol zijn zich te verzekeren van de actieve steun en medewerking van de verschillende categorieën van het economische en sociale leven, alsmede van de vele particuliere en lokale organisaties, zodat op een algemene algemene inzet van de plaatselijke bevolking voor de projecten gerekend kan worden.

7.7. De door de Commissie voorgestelde indeling van de projecten in vier categorieën (projecten gericht op één bepaald gebied; gericht op een bepaalde categorie van personen; projecten die betrekking hebben op het scheppen van specifieke nieuwe diensten en projecten betreffende de bestaande diensten voor algemeen gebruik van de bevolking) met daarnaast een aantal verkennende onderzoeken, acht het Comité realistisch en begrijpelijk van opzet. De multidisciplinaire aanpak die wordt voorgesteld zal bij deze veelomvattende indeling moeten zorgen voor evenwicht tussen de doelstellingen en de middelen.

7.8. Het Comité gaat akkoord met de voorschriften voor de financiële steun van de Gemeenschap zoals deze in de Commissievoorstellingen worden uiteengezet. Het wijst op het belang van de bepaling inzake extra financiële steun in uitzonderlijke gevallen. Als uitzonderlijke gevallen zullen gelden: projecten op internationale schaal en projecten ter ondersteuning van een organisatie of instelling „die anders van buitenaf niet voldoende middelen zou krijgen”.

7.9. Het Comité acht internationale projecten van groot belang, daar deze problemen zullen aanpakken die zich in meer dan één Lid-Staat voordoen of die verschillende Lid-Staten mogelijkerwijze met elkaar gemeen hebben. Onderlinge vergelijking van gelijksoortige projecten of het gebruik van verschillende methoden om een zelfde doel te bereiken in verschillende landen kan zeer waardevolle resultaten opleveren.

7.10. Het verlenen van steun aan onafhankelijke organisaties of instellingen die wellicht over onvoldoende financiële middelen beschikken dient in gevallen die zich daartoe lenen te worden overwogen in het kader van dit op de praktijk gerichte researchprogramma. Op deze wijze zou een welkome, originele aanpak van de problemen gestimuleerd kunnen worden.

7.11. Het Comité legt veel nadruk op de noodzaak, dat de uitvoering en de resultaten van de modelprojecten aan een zorgvuldige, systematische beoordeling worden onderworpen. Het is het eens met het voorstel van de Commissie dat regelmatig rapporten omtrent de stand van zaken moeten wor-

den voorgelegd en de gegevens die worden verkregen in het kader van de verschillende projecten moeten worden gepubliceerd. Bijzonder belangrijk acht het Comité de conclusie van de Commissie dat door middel van een juist systeem voor de evaluatie van de resultaten „de analyse van de vraagstukken op het gebied van de armoede en de beleidsalternatieven voor de eerste maal een Europese dimensie krijgen”.

7.12. Het is te hopen dat de Commissie snel met concrete voorstellen zal komen voor de invoering van een flexibel en tegelijkertijd representatief mechanisme voor raadpleging inzake de tenuitvoerlegging en de evaluatie van de modelprojecten. De Commissie dient ernaar te streven niet alleen de Vertegenwoordigers van de Regeringen van de Lid-Staten, maar ook de verschillende openbare en particuliere organisaties die op het onderhavige terrein werkzaam zijn, alsmede de sociale partners volledig te betrekken bij de verwezenlijking van dit onmisbare element van het systeem.

7.13. Het Comité erkent ten slotte dat de kwestie van de procedures voor samenwerking met de Lid-Staten, met name ten aanzien van de indiening en de goedkeuring van modelprojecten, moeilijkheden zou kunnen opleveren. Gezien het vernieuwende en experimentele karakter van het gehele programma, is het Comité van mening dat het systeem voldoende rekening dient te houden met de rechten van de Regeringen der Lid-Staten en zo opgezet dient te zijn dat op hun volle medewerking kan worden gerekend bij de tenuitvoerlegging van alle projecten, terwijl tevens de positie van particuliere instellingen en organisaties die modelprojecten zouden willen stimuleren en om financiële steun van de Gemeenschap zouden willen vragen voor relevante, op de praktijk gerichte onderzoeksprojecten in voldoende mate veilig gesteld dient te worden. De medewerking van deze organisaties is onmisbaar voor het welslagen van het gehele programma.

8. Looptijd van het programma

8.1. Het Commissiedocument stelt met betrekking tot de looptijd van het programma: „Alle projecten op deze lijst hebben in het algemeen een looptijd van meer dan twee jaar. Een ondersteuning door de Gemeenschap is slechts voorzien tot eind 1976, waarna een alternatieve financiering binnen de Lid-Staten noodzakelijk zal zijn”. Er wordt eveneens aandacht besteed aan de bedragen die de Commissie voor ogen staan voor de financiering van het programma in 1975 en 1976.

8.2. Het Comité acht deze beperking van de financiële ondersteuning van het programma door de Gemeenschap bijzonder zorgwekkend. Het is zich er weliswaar van bewust dat de resolutie van de Raad

spreekt van de tenuitvoerlegging van de modelprojecten in de periode 1974/1976, maar het vestigt er toch de aandacht op dat deze periode in de resolutie een „eerste fase” wordt genoemd. De tijd die nodig is om zinvolle resultaten te bereiken varieert naar gelang van het soort project. Er vallen nauwelijks even waardevolle en bruikbare resultaten te verwachten van projecten voor de tenuitvoerlegging waarvan niet veel meer dan een jaar beschikbaar zal zijn, wegens het tijdstip waarop de Raad waarschijnlijk zijn besluit zal nemen. Verder is het onwaarschijnlijk dat adequate regelingen getroffen kunnen worden met betrekking tot de aanwerving of tewerkstelling van personeel alsmede op het structurele vlak voor modelprojecten met een zo korte looptijd. Anderzijds dient erop te worden gewezen dat uit de aard van de modelprojecten voortvloeit dat deze dienen te worden afgerond, daar een evaluatie van de resultaten die gericht is op het ontwerpen van een lange-termijnbeleid, essentieel is voor het gehele programma.

8.3. Naar de mening van het Comité dient de Raad op zich te nemen, de stand van uitvoering van het programma in de loop van 1976 aan een onderzoek te onderwerpen ten einde adequate financiële regelingen en andere maatregelen te treffen voor de voortzetting van projecten en studies die effectief en waardevol bevonden zijn. Alleen op deze wijze is een passende planning en tenuitvoerlegging van projecten mogelijk die, tegen geringe kosten, waardevolle, langlopende resultaten kunnen opleveren die van werkelijk belang zijn.

8.4. Het Comité deelt volledig de mening van de Commissie dat „het (...) van wezenlijk belang (is) dat deze projecten de nodige vrijheid wordt gelaten om te evalueren in de richtingen die veelbelovend lijken te zijn...”. Een dergelijke ontwikkeling vereist dat men voldoende tijd ter beschikking heeft en dat de nodige medewerking en financiële steun aanwezig is. Het is van wezenlijk belang in te zien dat het ontameren van een modelproject het begin kan zijn van een maatschappelijk proces, dat niet zo gemakkelijk meer gestuit of teruggedraaid kan worden.

9. Voorlopige lijst van projecten en onderzoeken

9.1. De Commissie heeft een lijst van twintig projecten en onderzoeken gepubliceerd die moet worden beschouwd „als een eerste opgave van projecten, die de Commissie voornemens is te ondersteunen”. Sommige projecten zijn ingediend of worden gesteund door de bevoegde diensten van de betrokken nationale regeringen, terwijl andere projecten zijn voorgesteld door onafhankelijke organisaties en geen overheidssteun ontvangen. De gehele lijst dient als voorlopig te worden beschouwd en het Comité zal geen bijzondere opmerkingen maken over de afzonderlijke projecten, die verder zullen worden uitgewerkt in

overleg met de Lid-Statens. Ook stelt de Commissie voor de mogelijkheid open te houden andere projecten te stimuleren die zouden voldoen aan de criteria zoals deze gesteld worden in het programma.

9.2. De voorlopige lijst bevat zowel op actie en onderzoek gebaseerde projecten (17 van de 20), als drie zuivere researchprojecten. Het Comité gaat met deze verhouding akkoord, daar de fundamentele researchprojecten met praktische toepassingen als zodanig ter zake doende zijn voor de ontwikkeling van een methodiek en, in één geval, een zeer belangrijk voorbeeld van internationale samenwerking vormen.

9.3. De op actie en onderzoek gebaseerde projecten van het programma worden onderverdeeld in vier categorieën: projecten hoofdzakelijk gericht op gebieden die armoede kennen of erdoor bedreigd worden, projecten gericht op het lenigen van de noden van bepaalde bevolkingsgroepen, projecten gericht op het scheppen van specifieke diensten voor het tegemoet komen aan de behoeften van personen of gezinnen en projecten die erop gericht zijn bestaande organisaties en dienstverlenende instanties zo toe te rusten dat zij tegemoet kunnen komen aan de behoeften van personen of gezinnen. Deze onderverdeling werd door de deskundigen die de Commissie heeft geraadpleegd als een zinvolle indeling van de typen projecten beschouwd en het Comité sluit zich hierbij aan.

9.4. Het Comité wil er echter wel op wijzen dat zijns inziens heel in het bijzonder aandacht moet worden besteed aan projecten die niet zozeer op het veiligstellen van inkomen zijn gericht als op het lenigen van armoede op lange termijn. Van het allereerste belang voor de verwezenlijking van het hoofddoel van het programma zijn projecten die gericht zijn op de onderliggende structurele problemen die armoede veroorzaken en de uitbanning van armoede tegenwerken, zoals de speciale problemen van bepaalde geïsoleerde regio's. Dergelijke projecten zullen tevens een gezonde basis vormen om de betrokkenen in staat te stellen zichzelf te helpen en voor de ontwikkeling van de eigen gemeenschap. Speciale aandacht zal hierbij worden besteed aan de specifieke problemen waarmee behoeftige kinderen en jongeren kampen, die bijzonder kwetsbaar zijn.

9.5. Het Comité zou gaarne zien dat projecten die een werkelijk grensoverschrijdend karakter hebben speciale aandacht krijgen. Dergelijke projecten geven, afgezien van hun intrinsieke waarde en invloed, het meeste kans op resultaten die van betekenis zullen zijn voor de toekomstige uitbouw van het sociaal beleid in de Gemeenschap.

10. Conclusie

Het Comité juicht de voorstellen van de Commissie voor dit programma van modelprojecten en onder-

zoek toe en verleent hieraan zijn steun; het komt hierbij tot de volgende twee conclusies.

Het Comité onderstreept het belang van de rol die de Gemeenschap kan spelen bij de bestrijding van de armoede en is het met de Commissie eens dat „het voorstel om modelprojecten te lanceren (bewijst) dat de Gemeenschap het voornemen heeft om op dit gebied een rol te spelen die — hoewel beperkt wat betreft de beschikbare middelen — potentieel van groot belang is”. Door middel van dit programma en van adequate maatregelen ten einde te verzekeren dat het niet bij dit programma blijft, kan de Gemeenschap een echt menselijk imago verwerven.

De Raad heeft nu de verantwoordelijkheid ervoor te zorgen dat het programma van modelprojecten spoedig ten uitvoer kan worden gelegd. Het Comité is van mening dat de goedkeuring van het programma niet lang op zich mag laten wachten, zodat snel met het praktische werk kan worden begonnen. De goedkeuring dient te worden gegeven in een passende juridische vorm, opdat een stevig basis wordt gelegd voor de ontwikkeling op lange termijn en de communautaire ondersteuning van een kleine, maar potentieel zeer belangrijke stap in de richting van een alles omvattend sociaal beleid dat de gehele Europese bevolking ten goede komt.

Gedaan te Brussel, 24 april 1975.

*De Voorzitter
van het Economisch en Sociaal Comité*

H. CANONGE

Advies inzake een voorstel voor een richtlijn van de Raad tot harmonisatie van de wettelijke en bestuursrechtelijke voorschriften van de Lid-Staten betreffende het behoud van de rechten en voordelen van de werknemers bij fusies van vennootschappen, overdrachten van vestigingen en concentraties van ondernemingen

De tekst waarop de adviesaanvraag betrekking heeft is bekendgemaakt in *Publikatieblad van de Europese Gemeenschappen* nr. C 104 van 13 september 1974, blz. 1.

A. JURIDISCHE GRONDSLAG VAN HET ADVIES

Op 14 juni 1974 heeft de Raad besloten het Economisch en Sociaal Comité overeenkomstig de bepalingen van het artikel 100 van het Verdrag tot oprichting van de Europese Economische Gemeenschap over bovengenoemd voorstel te raadplegen.

B. VAN HET ECONOMISCH EN SOCIAAL COMITÉ

Het Economisch en Sociaal Comité heeft beraadslaagd over zijn advies inzake voornoemd onderwerp tijdens zijn op 23 en 24 april 1975 te Brussel gehouden 129e zitting.

Dit advies luidt als volgt:

HET ECONOMISCH EN SOCIAAL COMITÉ,

Gezien het van 14 juni 1974 daterende verzoek van de Raad van de Europese Gemeenschappen om een advies inzake het „Voorstel voor een richtlijn van de Raad tot harmonisatie van de wettelijke en bestuursrechtelijke voorschriften van de Lid-Staten betreffende het behoud van de rechten en voordelen van de

werknemers bij fusies van vennootschappen, overdrachten van vestigingen en concentraties van ondernemingen”;

Gezien het Verdrag tot oprichting van de Europese Economische Gemeenschap en in het bijzonder artikel 100 van dit Verdrag,

Gezien het besluit van zijn Bureau van 25 juni 1974, de Afdeling voor sociale vraagstukken met het opstellen van een advies ter zake te belasten,

Gezien het advies van de Afdeling voor sociale vraagstukken van 12/13 maart 1975, en het door de heer Muhr, rapporteur, opgestelde rapport,

Gezien de beraadslagingen tijdens zijn op 23 en 24 april 1975 gehouden 129e zitting (vergaderingen van 23 en 24 april 1975),

Overwegende dat fusies van vennootschappen, overdrachten van vestigingen en concentraties van ondernemingen dikwijls herzieningen van het personeelsbestand ten gevolge hebben, kunnen daarbij in het verleden door de werknemers verworven rechten teniet gaan of worden aangetast, indien de rechten van de werknemers niet worden gewaarborgd door middel van een adequate minimale wettelijke bescherming;

Overwegende dat het weliswaar gewenst is fusies, overdrachten en concentraties zowel in het algemeen belang als met het oog op de bescherming van het individu te binden aan bepaalde regels, maar dit geenszins met zich meebrengt dat er grond zou zijn voor een algeheel verbod van wijzigingen in de structuur van ondernemingen, daar bundelingen nuttig kunnen zijn met het oog op de vooruitgang van de techniek, op het behoud van werkgelegenheid die anders verloren zou gaan en op de toenemende stijging van de levensstandaard, welke één van de doelstellingen is van het Verdrag van Rome;

Overwegende dat zich bij fusies en bedrijfsoverdrachten belangrijke problemen kunnen voordoen met betrekking tot de wettelijke aansprakelijkheid, die, hoewel het onderhavige voorstel voor een richtlijn er geen aandacht aan besteedt, niet over het hoofd mogen worden gezien;

Overwegende dat de adequate sociale bescherming van de werknemers bij de wet en de verwezenlijking van fusies, overdrachten en concentraties afzonderlijk kunnen worden behandeld, zodat de in deze richtlijn vastgelegde procedures dergelijke bundelingen niet behoeven op te houden,

BRENGT VOLGEND ADVIES UIT,

dat met 62 stemmen vóór en 27 stemmen tegen bij 14 onthoudingen is goedgekeurd:

Het Comité keurt het voorstel voor een richtlijn goed onder voorbehoud van de volgende opmerkingen:

1. Algemene opmerkingen

1.1. Het Comité stemt van ganser harte in met het doel van het onderhavige voorstel voor een richtlijn, nl. om door invoering van beschermende voorschriften van dwingende aard de werknemers te behoeden voor het verlies van rechten en voordelen als gevolg van fusies van vennootschappen, overdrachten van vestigingen en concentraties van ondernemingen. Het streven de werknemers een adequate minimale bescherming te garanderen is immers heden ten dage in vergelijking met vroeger een nog belangrijkere doelstelling, daar de industriële ontwikkeling zowel op het nationale als op het communautaire vlak nu nog vaker dan in het verleden tot wijzigingen in de structuur van ondernemingen leidt, die ook veel omvangrijker zijn dan vroeger het geval was. Dergelijke structurele wijzigingen hebben dikwijls ingrijpende gevolgen voor de sociale positie van de werknemers.

1.2. Het Comité wijst nogmaals op zijn standpunt dat fusies van vennootschappen, overdrachten van vestigingen en concentraties van ondernemingen in sommige gevallen opportuun zijn op voorwaarde dat zij aan bepaalde, in het belang van de economie en in het belang van de werknemers opgestelde maatstaven voldoen. Daarom mogen deze geen onnodige of al te bezwaarlijke belemmeringen in de weg worden gelegd. Het Comité is echter van mening dat veel voor de werknemers nadelige gevolgen kunnen worden voorkomen indien van tevoren zorgvuldig wordt nagegaan wat het effect van een reorganisatie voor de werknemers is. Het kan namelijk voorkomen dat dergelijke structurele wijzigingen belangrijke voordelen inhouden voor de rentabiliteit van de onderneming, terwijl de financiële lasten uitsluitend door de werknemers worden gedragen. Daarom hecht het Comité bijzonder belang aan dit voorstel van de Commissie, hetgeen geldt voor alle voorstellen die tot doel hebben te voorkomen dat werknemers worden benadeeld of, indien zij schade zouden lijden, hen schadeloos te stellen. Er dient immers te worden vermeden dat alleen de werknemers de lasten moeten dragen van de technische vooruitgang of alleen de offers moeten brengen die op korte termijn noodzakelijk kunnen zijn om op langere termijn de levensstandaard te kunnen verhogen.

1.3. Verder wil het Comité er ook met nadruk op wijzen dat de concentratievormen waarvan in de onderhavige richtlijn sprake is een belangrijke bijdrage kunnen leveren tot het behoud van werkgelegenheid, vooral wanneer één van de bij de concentraties betrokken bedrijven anders zou moeten worden opgeheven. Het constateert dan ook met tevredenheid dat de nieuwe richtlijn in geen enkel opzicht beoogt een wettelijke belemmering te vormen voor het verlagen van bedrijfsdirecties te streven naar verbetering van de bedrijfsstructuur en verhoging van de rentabiliteit.

1.4. Het Comité gaat er vanuit dat zowel het veiligstellen van de werkgelegenheid en van de verworven rechten als het behoud van de geldende arbeidsvoorwaarden bereikt kunnen worden hetzij door regels van dwingend recht die de individuele persoon beschermen, hetzij door een systeem van collectieve rechtsbescherming waarbij het voeren van onderhandelingen met de vertegenwoordigers van de werknemers centraal staat. Het Comité constateert dat de richtlijn uitgaat van een combinatie van beide systemen. Door een samenstel van dwingende rechtsregels zal in het geval van wisseling van werkgever de automatische overdracht van de arbeidsverhoudingen van de cedent op de cessionaris en de bescherming van de werknemers tegen ontslag dat uitsluitend op grond van structurele wijzigingen in de onderneming plaatsvindt, worden gewaarborgd en zullen nadelige gevolgen van tevoren zoveel mogelijk worden uitgesloten. Aan de andere kant zal door voorlichting en raadpleging van de werknemersvertegenwoordigers en door middel van onderhandelingen met deze laatste gestreefd worden naar compensatie van met name die nadelige gevolgen waarvoor de individuele rechtsbescherming niet geldt of die hierdoor niet op bevredigende wijze kunnen worden verzacht.

1.5. In het voorstel van de Commissie wordt niet aan alle problemen die een wisseling van werkgever meebrengt voor de wettelijke aansprakelijkheid tegenover werknemers aandacht besteed. Het Comité heeft overwogen of deze kwestie niet in een ander juridisch kader dient te worden behandeld dan in dat van de hem thans voorliggende richtlijn. Vraagstukken met betrekking tot de wettelijke aansprakelijkheid zijn vanzelfsprekend bijzonder ingewikkeld, daar zij aspecten van het recht betreffen die hoofdzakelijk buiten het terrein van het arbeidsrecht vallen. Deze problemen zijn bijzonder moeilijk op communautair niveau op te lossen in verband met de verschillen in rechtsstelsel die de Lid-Staten kennen. Een ander probleem dat zich hierbij voordoet is dat té stringente regels inzake de wettelijke aansprakelijkheid onderhandelingen over bedrijfsovernamen in bepaalde gevallen in de weg kunnen staan.

1.6. In haar huidige vorm geeft de richtlijn geen antwoord op de vraag of ook de vroegere werkgever naast de nieuwe werkgever aansprakelijk blijft voor door hem vóór de fusie of de bedrijfsoverdracht jegens de werknemer aangegane verplichtingen, waaraan hij op het moment van de bedrijfsoverdracht nog niet had voldaan. Evenmin wordt het duidelijk of werknemers wier dienstverband bij het over te nemen bedrijf is beëindigd voordat de overname daadwerkelijk plaatsvond vorderingen die zij nog op de oude werkgever hebben ook kunnen laten gelden tegenover de nieuwe werkgever.

1.7. Het Comité constateert dat de Commissie er de voorkeur aan gegeven heeft deze kwesties te be-

schouwen als vraagstukken die hoofdzakelijk een rol spelen bij insolventie en faillissement en dat zij deze vraagstukken liever wil regelen in het kader van de omvangrijke werkzaamheden die op dit ogenblik op dit belangrijke terrein door haar worden verricht.

1.8. Het Comité stelt vast dat talrijke gevallen van insolventie en faillissement zonder enig verband met een fusie voorkomen en dat er anderzijds veel fusies en overdrachten van vestigingen plaatsvinden zonder dat insolventie of faillissement dreigde. Het Comité heeft overlegd of het doelmatig zou zijn de kwestie van de aansprakelijkheid in de onderhavige richtlijn op te lossen door het invoeren van hoofdelijke aansprakelijkheid voor cessionaris en cedent. Het deelt de mening van de Commissie en geeft er dan ook de voorkeur aan het vraagstuk van de hoofdelijke aansprakelijkheid van de cessionaris en de cedent te regelen in een afzonderlijk juridisch document. Het Comité is van mening dat deze kwestie dringend om een oplossing vraagt.

2. Bijzondere opmerkingen

2.1. Overwegingen

Het Comité is van mening dat de vierde overweging in te absolute bewoordingen is gesteld en in dit opzicht niet geheel juist is. Het stelt derhalve voor deze overweging als volgt te formuleren:

„Overwegende dat de structurele wijzigingen van de ondernemingen niet altijd beantwoorden aan deze doelstelling, maar integendeel de levensomstandigheden en arbeidsvoorwaarden van de werknemers, met name wat betreft het behoud van hun rechten en voordelen, negatief dreigen te beïnvloeden en dat dezelfde vraagstukken zich voordoen ongeacht de aard van de cessie van de onderneming”.

2.2. Artikelen 1 en 2

Deze artikelen geven geen aanleiding tot bijzondere opmerkingen.

2.3. Artikel 3

2.3.1. Het eerste lid van dit artikel, waarin wordt bepaald dat in geval van wisseling van werkgever de arbeidsverhoudingen die de cedent heeft aangegaan, met alle daaruit voortvloeiende rechten en plichten, automatisch worden overgedragen op de cessionaris, kan volgens het Comité ongewijzigd blijven.

2.3.2. Ten aanzien van het tweede en derde lid van dit artikel, waarin de handhaving van de collectieve arbeidsovereenkomsten wordt geregeld, is daarentegen het volgende op te merken.

2.3.3. Het Comité is van mening dat collectieve arbeidsovereenkomsten waaraan de cedent gehouden

was, ongeacht of deze zijn afgesloten als bedrijfsakkoorden, ondernemings-c.a.o.'s of bedrijfstak-c.a.o.'s, de cessionaris slechts binden totdat degenen die partij zijn bij de overeenkomst een andere regeling hebben getroffen. Er moet te allen tijde naar een dergelijke regeling kunnen worden gestreefd, ook binnen de in artikel 8 vastgelegde procedure.

2.3.4. Daarenboven acht het Comité het niet zinvol in artikel 3, lid 3, bij de regeling van de kwestie van de tijdelijke handhaving der in de bedrijfstak geldende c.a.o.'s, onderscheid te maken tussen collectieve arbeidsovereenkomsten die voor bepaalde tijd en c.a.o.'s die voor onbepaalde tijd zijn aangegaan. Het is veeleer van mening dat ook de voor bepaalde tijd aangegane c.a.o. slechts gedurende maximaal 1 jaar van toepassing moet blijven, voor zover deze althans niet reeds eerder door een andere regeling is vervangen.

2.3.5. Voorts zouden de tot op het ogenblik van de overdracht in de collectieve overeenkomsten vastgestelde arbeidsvoorwaarden — in tegenstelling tot het gestelde in de laatste zin van lid 3 van artikel 3 — ook tijdelijk gehandhaafd moeten kunnen blijven indien de overgedragen vestiging valt onder een andere collectieve arbeidsovereenkomst, waaraan de cessionaris gebonden is. Anders zou volgens het Comité het gevaar bestaan dat de personeelsleden van de overgenomen vestiging automatisch minder gunstige arbeidsvoorwaarden krijgen, indien de collectieve arbeidsovereenkomst die geldt voor de vestiging van de cessionaris, vergeleken met de c.a.o. die tot op dat ogenblik van toepassing was op de werknemers van het overgedragen bedrijf, minder gunstige voorwaarden biedt.

2.3.6. Ten slotte geeft het Comité ter overweging dat er, naar gelang de omstandigheden, redenen aanwezig kunnen zijn om een collectieve arbeidsovereenkomst waaraan de cessionaris zich dient te houden, onmiddellijk of reeds binnen een jaar op de werknemers van de overgenomen onderneming toe te passen. Het acht ter derhalve juist ook in dat geval goedkeuring te hechten aan een afspraak met de bevoegde werknemersvertegenwoordiging, die tot stand zou moeten komen in het kader van de onderhandelingen waarvan sprake is in artikel 8. Zo zou men bij een dergelijke afspraak rekening kunnen houden met de mogelijkheid dat de nieuwe collectieve overeenkomst voor de werknemers van de overgenomen onderneming betere voorwaarden biedt dan de c.a.o. die tot op dat moment op hen van toepassing was en zou men in het bijzonder bij de overname van een kleine onderneming door een grotere onderneming alle aandacht kunnen schenken aan dwingende interne vereisten.

2.3.7. Gezien deze overwegingen dienen het tweede en het derde lid van artikel 3 naar het oordeel van het Comité als volgt te worden geformuleerd:

„2. De rechten en verplichtingen die hun grond hebben in een door de cedent gesloten bedrijfsakkoord of ondernemings-c.a.o. gaan automatisch over op de cessionaris *en blijven gelden totdat partijen een andere collectieve overeenkomst gesloten hebben.*

3. Indien de cessionaris niet gebonden is door dezelfde bedrijfstak-c.a.o. als de cedent, is de cessionaris in elk geval gehouden tot handhaving van de in de collectieve arbeidsovereenkomst vastgestelde arbeidsvoorwaarden waaraan de cedent was gebonden, *totdat partijen een andere collectieve regeling hebben getroffen. Komt binnen één jaar te rekenen vanaf het tijdstip waarop de cessionaris in de bestaande arbeidsverhouding treedt, geen nieuwe collectieve overeenkomst tot stand, dan vindt de c.a.o. toepassing die geldt voor de bedrijfstak van de cedent, indien er althans een dergelijke bedrijfstak-c.a.o. is gesloten.*”

2.4. Artikel 4.

2.4.1. Met betrekking tot het eerste lid van dit artikel is het Comité van mening dat in geval van een krachtens de tweede zin mogelijk ontslag wegens „dwingende interne vereisten” de werknemersvertegenwoordigers in ieder geval van tevoren moeten worden ingelicht en dat met dezen vooraf overleg moet worden gepleegd; doel hiervan moet zijn, voor de betrokken werknemers nieuwe werkgelegenheid met gelijkwaardige voordelen te vinden.

Derhalve stelt het Comité voor, artikel 4, lid 1, vanaf de tweede zin als volgt te doen luiden:

„Bovenstaande bepalingen zijn niet van toepassing op ontslagen welke noodzakelijk zijn wegens dwingende interne vereisten. In dat geval dient de werkgever de werknemersvertegenwoordigers in te lichten en te raadplegen over de voorgenomen ontslagen, opdat alles wordt gedaan om de betrokken werknemers nieuwe werkgelegenheid met gelijkwaardige voordelen te bieden.”

2.4.2. Met betrekking tot lid 3 van artikel 4 is het Comité van mening dat de bewoordingen waarin deze bepaling vervat is niet stroken met het nagestreefde doel. Het is zijns inziens niet voldoende alleen een „ingrijpende wijziging” van de arbeidsvoorwaarden als vereiste vast te leggen. Op grond van de huidige formulering zou de werknemer de arbeidsovereenkomst zelfs bij een wezenlijke verbetering van zijn arbeidsvoorwaarden kunnen beëindigen en zou de werkgever daarvoor de verantwoordelijkheid te dragen krijgen.

2.4.3. Een dergelijk rechtsgevolg kan naar de mening van het Comité echter alleen beoogd zijn in het geval van een voor de werknemer nadelige wijziging van zijn arbeidsvoorwaarden. Het Comité is van oordeel dat dit in de tekst tot uitdrukking moet worden gebracht. Het hecht echter waarde aan de consta-

tering dat onder voor de werknemer nadelige wijzigingen niet perse een materiële verslechtering van zijn arbeidsvoorwaarden behoeft te worden verstaan. Veranderingen kunnen nl. ook nadelig worden genoemd indien de werknemer weliswaar een beter betaalde nieuwe werkkring krijgt toegewezen, maar hij deze bezigheid uit ouderdoms- of gezondheidsoverwegingen niet kan verrichten of indien hij niet bereid is genoegen te nemen met een hieruit voortvloeiende verhuizing.

2.4.4. Op grond van deze overwegingen stelt het Comité voor artikel 4, lid 3, als volgt te formuleren:

„3. Indien de werknemer de arbeidsovereenkomst beëindigt op grond van het feit dat een fusie van vennootschappen of een overdracht van vestigingen een voor hem nadelige ingrijpende wijziging van zijn arbeidsvoorwaarden met zich meebrengt, wordt deze beëindiging beschouwd alsof zij was geschied door toedoen van de werkgever.”

2.5. Artikel 5

2.5.1. Het Comité acht het noodzakelijk in de formulering van de tweede zin van dit artikel tot uitdrukking te brengen dat een werknemer die zich bij het sluiten van de arbeidsovereenkomst onder volledig andere voorwaarden bereid verklaarde een eventuele overplaatsing te aanvaarden, deze bij gewijzigde omstandigheden niet onvoorwaardelijk behoeft te accepteren.

2.5.2. Het Comité stelt derhalve voor artikel 5 als volgt te formuleren:

„De bepalingen van artikel 4 worden naar analogie toegepast op de overplaatsingen van vestiging naar vestiging in verband met een fusie van vennootschappen of een overdracht van ondernemingen. Een dergelijke toepassing is evenwel uitgesloten indien de werknemer op grond van zijn arbeidsovereenkomst gehouden is overplaatsing naar een andere vestiging te accepteren, op voorwaarde dat de overplaatsing wordt voltrokken binnen de grenzen die in de arbeidsovereenkomst golden.”

2.6. Artikel 6

Het Comité stelt ten aanzien van dit artikel geen wijzigingen voor.

2.7. Artikel 7

2.7.1. Het Comité is van mening dat er een verandering dient te worden aangebracht in lid 2 van dit artikel. Enerzijds acht het het niet noodzakelijk uitdrukkelijk de woorden „communautair recht” te bezigen, daar op het ogenblik geen communautair rechtsbestel bestaat waarbij de verkiezing van werknemersvertegenwoordigingen wordt geregeld. Zouden dergelijke rechtsregels op een later tijdstip alsnog

worden ingevoerd door het statuut van de Europese naamloze vennootschap of in samenhang met eventuele andere bepalingen, dan zou de richtlijn volgens het Comité altijd nog in die zin kunnen worden aangevuld.

2.7.2. Anderzijds mist het Comité een verwijzing naar collectieve arbeidsovereenkomsten. Het wijst erop dat werknemersvertegenwoordigingen niet alleen op de wet, maar ook op collectieve arbeidsovereenkomsten gebaseerd kunnen zijn. De bepaling van lid 2 mag evenmin van toepassing zijn indien krachtens de c.a.o., ingeval de voorwaarden in lid 1 vervuld zouden zijn, een nieuwe werknemersvertegenwoordiging moet worden gekozen. Volgens het Comité zou aan deze bezwaren reeds tegemoet worden gekomen indien de huidige formulering „krachtens de wettelijke, bestuursrechtelijke en administratieve bepalingen van de Lid-Staten of krachtens het communautaire recht” werden vervangen door de woorden „krachtens nationaal recht en de collectieve arbeidsovereenkomsten”.

2.7.3. Voorts wijst het Comité erop dat toepassing van lid 1 niet geheel en al mag worden uitgesloten indien krachtens het vigerende nationale recht slechts enkele van de verschillende bestaande werknemersvertegenwoordigingen opnieuw moeten worden gekozen. Ten einde een en ander duidelijk te doen uitkomen stelt het voor het woord „indien” te vervangen door „voor zover”.

2.7.4. Ten slotte wijst het Comité op het feit dat er behalve „wijzigingen in de personeelsbezetting” ook nog andere redenen kunnen zijn die een nieuwe verkiezing van de werknemersvertegenwoordiging noodzakelijk maken. Zo kan het ook noodzakelijk zijn de werknemersvertegenwoordiging opnieuw te kiezen wanneer slechts een deel van een vestiging wordt overgenomen en verder wordt beheerd als zelfstandige vestiging.

2.7.5. Op grond van deze overwegingen stelt het Comité voor artikel 7, lid 2, als volgt te formuleren:

„2. Lid 1 is niet van toepassing voor zover krachtens nationaal recht en de collectieve arbeidsovereenkomsten de voorwaarden voor de verkiezing van een nieuwe werknemersvertegenwoordiging zijn vervuld.”

2.8 Artikel 8

2.8.1. Het Comité stelt allereerst vast dat de fusie van naamloze vennootschappen op nationaal vlak door de eerste zin van artikel 8 buiten het toepassingsgebied van deze bepaling valt. Voor deze fusies vindt de informatie en consultatie van de werknemersvertegenwoordigers regeling in artikel 6 van het herzien ontwerp voor de derde richtlijn. Deze regeling bevat meer gedetailleerde bepalingen inzake de informatie van de werknemers en hun vertegenwoordigers dan artikel 8 van de onderhavige richtlijn en

legt voorts de bij de informatie en consultatie in acht te nemen termijn vast. Het Comité is zich ervan bewust dat in de onderhavige richtlijn, die een brede werkingssfeer heeft, zodanige meer gedetailleerde bepalingen niet goed mogelijk zijn. Om ongerechtvaardigde verschillen uit te sluiten acht het Comité het echter wenselijk dat, evenals voor fusies van naamloze vennootschappen op nationaal vlak, voor andere specifieke vormen van fusies en concentraties eveneens andere, meer gedetailleerde rechtswaarborgen worden ontworpen. Het Comité denkt daarbij met name aan internationale fusies van naamloze vennootschappen, aan fusies van besloten vennootschappen, en aan concentratie door middel van aandelenoverdracht. Deze nadere regelingen dienen alsdan te worden beschouwd als specifieke uitwerkingen van de algemene regeling van artikel 8 van de onderhavige richtlijn.

2.8.2. Er bestaan in het Comité bezwaren tegen de in lid 1 voorkomende formulering volgens welke de cedent en de cessionaris slechts zijn gehouden de werknemersvertegenwoordiging vóór de uitvoering van de geplande verrichting op de hoogte te stellen. Door deze formulering verkeert de werkgever in de gelegenheid, de werknemersvertegenwoordigers pas op het allerlaatste moment voor de uitvoering van de maatregel in te lichten. Het Comité is nagegaan in hoeverre het wenselijk zou zijn om in het belang van een tijdige voorlichting een uiterste termijn aan de kennisgeving te verbinden. Zulk acht het echter niet zinvol, aangezien de naleving van een dergelijke termijn in de praktijk aanzienlijke moeilijkheden met zich zou kunnen meebrengen: ten tijde van de onderhandelingen over de verrichtingen waarvan sprake is in de richtlijn, is het nl. dikwijls niet te voorspellen wanneer het overleg zal worden afgesloten. Anderzijds acht de Afdeling het echter noodzakelijk, in de formulering tot uitdrukking te brengen dat de kennisgeving aan de werknemersvertegenwoordiging „tijdig” voordat definitief besloten wordt tot fusie of overdracht van vestiging dient te geschieden.

2.8.3. Het Comité stelt derhalve voor lid 1 van artikel 8 als volgt te wijzigen:

„1. De cedent en de cessionaris zijn verplicht, tijdig voordat definitief besloten wordt tot fusie of overdracht van vestiging de vertegenwoordigers van hun respectieve werknemers overeenkomstig de bepalingen van artikel 7 voor te lichten omtrent de redenen die hun ertoe hebben gebracht een dergelijke verrichting te overwegen, alsmede omtrent de juridische, economische en sociale gevolgen die een en ander voor de werknemers zal hebben. Verder moeten zij aangeven welke maatregelen te hunnen opzichte genomen moeten worden. Indien de werknemersvertegenwoordigers hierom verzoeken, moet over deze voorlichting onmiddellijk van gedachten worden gewisseld.”

Het Comité zou bovendien gaarne zien dat lid 1 van artikel 8 als volgt wordt aangevuld:

„Alle documenten die nodig zijn om zich zo volledig mogelijk op de hoogte te stellen van de voorgenomen verrichtingen moeten aan de vertegenwoordigers van de werknemers worden voorgelegd. Bovendien kunnen deze zich laten bijstaan door een of meer deskundigen van hun keuze”.

2.8.4. Het Comité constateert bovendien dat in de informatie- en consultatieregeling geen rekening is gehouden met de doorwerking voor fusies aan de top van concerns in de dochterondernemingen. Volgens hem moet ook voor de informatie van de werknemersvertegenwoordigingen van afhankelijke vennootschappen een oplossing worden gevonden indien deze door dergelijke verrichtingen worden geraakt.

2.8.5. Het Comité constateert ten aanzien van lid 2 van dit artikel dat de bindende arbitrageprocedure waarvan sprake is ter regeling van geschillen tussen werkgever en werknemersvertegenwoordigingen over de belangen van werknemers bij structurele veranderingen in de onderneming, reeds in enkele Lid-Statens bestaat en in die landen aan de verwachtingen heeft voldaan. Het wijst er echter tevens op dat een dergelijke arbitrageprocedure in de rechtsstelsels van de overige Lid-Statens ongebruikelijk is. In die landen bestaan andere procedures om meningsverschillen te beslechten, die men dient te handhaven daar zij in die landen eveneens bewezen hebben te voldoen. Het is met name vaak niet gebruikelijk dat een beslissing ten aanzien van eventuele werknemerseisen ten opzichte van de werkgever toevalt aan een niet bij de kwestie betrokken derde partij en dat een scheidsrechterlijke uitspraak ook dan bindende kracht wordt toegekend als partijen niet van tevoren overeengekomen zijn zich bij een dergelijke uitspraak te zullen neerleggen. Volgens het Comité dient het daarom aan partijen overgelaten te worden of zij een procedure overeenkomstig het nationale recht of overeenkomstig de in de Lid-Statens geldende gebruiken, dan wel de arbitrageprocedure waarvan sprake is in lid 2 van artikel 8 willen inleiden, in welk laatste geval de scheidsrechterlijke uitspraak echter alleen bindende kracht mag hebben indien de partijen van tevoren hebben verklaard zich bij deze beslissing neer te zullen leggen. Op grond van deze overwegingen stelt het Comité voor artikel 8, lid 2, als volgt te formuleren:

„Indien het overleg waarvan gewag wordt gemaakt in de eerste alinea geen voor beide partijen bevredigend resultaat ten gevolge heeft, kunnen partijen een procedure inleiden overeenkomstig het nationale recht, dan wel een procedure die beantwoordt aan hetgeen in de Lid-Staat gebruikelijk is. In plaats van zich te onderwerpen aan een dergelijke procedure kunnen de betrokken partijen de zaak ook voorleggen aan een arbitragecollege. Deze instantie dient te zijn samengesteld, enerzijds, uit personen welke voor de helft

worden aangewezen, en, anderzijds, uit een voorzitter die in onderling overleg tussen de partijen wordt aangeduid of, wanneer partijen niet tot een akkoord kunnen komen, door de ter zake bevoegde rechterlijke instantie. De uitspraak van het arbitragecollege over de maatregelen die ten gunste van de werknemer dienen te worden getroffen heeft bindende kracht, indien beide partijen van tevoren hebben verklaard zich bij deze beslissing neer te zullen leggen."

2.8.6. Met betrekking tot lid 3 van artikel 8 is het Comité van mening dat niet-nakoming van de verplichtingen die voortvloeien uit lid 1 en lid 2 weliswaar niet tot nietigheid van de verrichting leidt, maar dat er toch vanuit gegaan dient te worden dat er in dergelijke gevallen andere sancties mogelijk zijn; de richtlijn moet de Lid-Statens ertoe verplichten, dienovereenkomstige sancties op te leggen. Bij ontbreken van sancties dienen de in de leden 1 en 2 omschreven procedures in ieder geval ongeldig te worden.

2.8.7. De formulering van lid 3 van artikel 8 dient overigens, in verband met de door het Comité voorgestelde wijziging van lid 2, als volgt te worden aangepast:

„3. De verbintenis tot het aangaan van een onmiddellijke gedachtenwisseling, als bedoeld in lid 1, of tot het instellen van procedures, als bedoeld in lid 2, laat de mogelijkheid tot het doorvoeren van de verrichting onverlet."

2.9. Artikel 9

2.9.1. Ten aanzien van lid 1 van dit artikel stelt het Comité vast dat de werknemers die ten tijde van de wisseling van werkgever hun arbeidsovereenkomst hebben opgezegd alleen dan uit hoofde van de aanvullende regelingen voor sociale zekerheid rechten ten opzichte van de cessionaris kunnen doen gelden, indien het vermogen dat voor de voldoening van deze rechten bestemd is eveneens aan de cessionaris wordt overgedragen. Het is evenwel van oordeel dat de cessionaris ook dan gehouden is, door de cedent toegezegde prestaties te leveren wanneer deze niet door een speciaal daartoe bestemd vermogen worden gedekt, doch uit de lopende bedrijfsinkomsten bekostigd dienen te worden.

2.9.2. Het Comité stelt derhalve voor, artikel 9, lid 1, als volgt te doen luiden:

„1. De rechten welke uit hoofde van aanvullende regelingen voor sociale zekerheid zijn verworven door werknemers die de onderneming op het ogenblik van de fusie van vennootschappen of de overdracht van vestigingen reeds hebben verlaten; kunnen op de cessionaris worden verhaald, tenzij de wettelijke, bestuursrechtelijke en administratieve bepalingen van de Lid-Statens voorzien in een gelijkwaardige regeling en tenzij er een speciaal vermogen voorhanden is waaruit deze

rechten kunnen worden voldaan en dat niet aan de cessionaris wordt overgedragen."

2.9.3. Het Comité stelt ten aanzien van lid 2 van dit artikel geen wijzigingen voor.

2.9.4. Het Comité geeft blijk van zijn vrees dat lid 3 van dit artikel zou kunnen leiden tot een cumulatie van eisen van de zijde van de werknemer. Het is zijns inziens weliswaar gerechtvaardigd dat een overgenomen werknemer zijn reeds verkregen rechten en aanspraken behoudt, doch de bewoordingen waarin deze bepaling thans is vervat maken het mogelijk dat de werknemer naast zijn reeds verworven aanspraken ook nog rechten kan doen gelden op grond van de in de onderneming van de cessionaris bestaande regeling. Deze mogelijkheid moet volgens het Comité uit de weg worden geruimd door dit voorschrift in duidelijkere bewoordingen te stellen.

2.9.5. Ook kunnen de overgenomen werknemers in een bevoorrechte positie komen — hetgeen niet te verantwoorden lijkt — indien het bedrijf van de cedent reeds langer heeft bestaan dan dat van de cessionaris en er in de laatstgenoemde een aan de anciënniteit gekoppelde pensioenregeling van kracht is, die niet bestond in het bedrijf van de cedent. Bestaat er bijvoorbeeld in het bedrijf van de cessionaris een regeling volgens welke de werknemers na een dienstverband van 20 jaar recht hebben op aanvullende prestaties en is dit bedrijf pas 5 jaar oud, dan zouden de overgenomen werknemers van een reeds 20 jaar bestaand bedrijf onmiddellijk jegens de cessionaris rechten kunnen laten gelden die zij noch in het bedrijf van de cedent hadden, noch in het bedrijf van de cessionaris zouden hebben gehad indien zij van meet af aan in diens bedrijf werkzaam waren geweest.

2.9.6. Op grond van deze overwegingen stelt het Comité voor, artikel 9, lid 3, als volgt te formuleren:

„3. Het recht op prestaties uit hoofde van aanvullende regelingen voor sociale zekerheid, dat is verworven door werknemers wier arbeidsverhoudingen nog geen einde hebben genomen op het ogenblik van de fusie van vennootschappen of de overdracht van vestigingen, blijft bestaan en geldt ook ten opzichte van de cessionaris. Bij de bepaling van de rechten van de werknemer wordt ook rekening gehouden met de tijd gedurende welke de werknemer na de fusie van vennootschappen of de overdracht van vestigingen in de vestiging of de onderneming van de cessionaris werkzaam is geweest.

De cessionaris en de bevoegde werknemersvertegenwoordiging kunnen overeenkomen dat de aanspraken van de overgenomen werknemers op prestaties uit hoofde van aanvullende regelingen voor sociale zekerheid niet worden vastgesteld op basis van de regeling tussen cedent en werknemers die van kracht was voor de fusie van vennootschappen of de overdracht van vestigingen,

doch op grond van een regeling die van kracht is in de vestiging van de cessionaris. Voor de vaststelling van het recht op deze prestaties zijn in dit geval de bepalingen van artikel 6 van toepassing.

De aanspraken van de overgenomen werknemers op prestaties uit hoofde van aanvullende regelingen voor sociale zekerheid op grond van een in de vestiging van de cessionaris bestaande regeling worden niet bij artikel 6 geregeld indien op het ogenblik van de fusie van vennootschappen of de overdracht van vestigingen in de vestiging van de cedent geen regeling bestond voor de voldoening van rechten welke uit hoofde van aanvullende regelingen voor sociale zekerheid zijn verworven."

2.10. Artikel 10

2.10.1. Het Comité heeft overwogen of het wel zin heeft deze bepalingen in de richtlijnen te handhaven, nu de Commissie voornemens is het op de arbeidsverhoudingen binnen de Gemeenschap toe te passen conflictenrecht in het kader van een verordening van de Raad algemeen te regelen. Aangezien de definitieve inhoud van deze verordening nog niet vaststaat, kan onverminderde handhaving van artikel 10; met name van lid 2 van deze bepaling, eventueel ten gevolge hebben dat door het naast elkaar bestaan van de onderhavige richtlijn en de voorgenomen verordening inzake conflictenrecht, meer dan één antwoord mogelijk is op de vraag welk arbeidsrecht moet worden toegepast.

2.10.2. Ondanks deze overwegingen spreekt het Comité zich uit tegen volledige schrapping van artikel 10. Met het oog op het feit dat de richtlijn regelingen moet behelzen voor alle problemen die een verandering van werkgever met zich meebrengt, acht het echter alleen al omwille van de volledigheid geboden in de richtlijn duidelijk tot uitdrukking te laten komen dat fusies van vennootschappen en overdrachten van vestigingen in beginsel geen verandering van arbeidsrecht ten gevolge hebben.

2.10.3 Het Comité wijst er echter bovendien op dat de onderhavige richtlijn en de voorgenomen verordening inzake conflictenrecht geen tegenstrijdige regelingen mogen behelzen. In dit verband vestigt het de aandacht op het feit dat ingevolge lid 2 van artikel 10, lid 1 niet van toepassing is bij overbrenging als zodanig van de arbeidsplaats naar een andere Lid-Staat, terwijl krachtens de verordening inzake conflictenrecht, overplaatsing naar een ander land van de Gemeenschap niet altijd automatisch ten gevolge heeft dat de werknemer onder een ander arbeidsrecht valt. Ten slotte wijst het Comité ook met klem op zijn advies van 30 november 1972 over het voorstel van de Commissie voor de verordening van de Raad inzake het op de arbeidsverhoudingen binnen de Gemeenschap toe te passen conflictenrecht. In dit advies wordt gesteld dat een werknemer die wordt overgeplaatst en diens gevolgde onder een ander arbeids-

recht komt te vallen, in ieder geval in het genot dient te blijven van de rechten en voordelen welke hem krachtens de bepalingen van het tot op dat ogenblik vigerende arbeidsrecht waren toegekend. Zulks dient volgens het Comité ook te gelden voor de in artikel 10, lid 2, genoemde gevallen.

2.10.4. Op grond van bovenstaande overwegingen en in de veronderstelling dat de verordening inzake het internationale conflictenrecht in werking zal treden vóór deze richtlijn, stelt het Comité voor artikel 10, lid 2, als volgt te formuleren:

„2. Lid 1 is niet van invloed op de rechtsgeldigheid van de Verordening nr. ... van de Raad van ... betreffende het op de arbeidsverhoudingen binnen de Gemeenschap toe te passen conflictenrecht”.

2.11. Artikel 11

2.11.1. Het Comité heeft erover beraadslaagd of concentraties van ondernemingen ook binnen het toepassingsgebied van de richtlijn dienen te vallen. Hierbij is het ervan uitgegaan dat de richtlijn beoogt, de werknemers te beschermen tegen verlies van hun rechten en verworven aanspraken wanneer zij in plaats van de werkgever die zij tot nog toe hadden een andere werkgever krijgen, zoals het geval is bij fusies van vennootschappen en overdracht van vestigingen. Concentraties van ondernemingen hebben daarentegen geen verandering van werkgever ten gevolge en evenmin directe consequenties voor de afzonderlijke arbeidsverhoudingen.

2.11.2. Anderzijds kan volgens het Comité een tot dusverre onafhankelijke onderneming ingevolge een concentratie van ondernemingen door een andere onderneming zodanig worden gedomineerd dat de werkgever in kwestie niet langer vrij is in de beslissingen die hij ten aanzien van zijn personeel neemt, en hij wordt gedwongen te kunnen aanzien een andere houding aan te nemen. Het Comité staat op het standpunt dat de behoefte van de werknemers om te worden behoed voor verlies van zijn rechten en aanspraken, in dergelijke gevallen niet als geringer mag worden beschouwd dan bij fusies van vennootschappen en overdrachten van vestigingen. Het is er daarom voorstandster van dat de bepalingen van de richtlijn principieel ook op concentraties van ondernemingen van toepassing zijn.

2.11.3. Het Comité stelt echter wel vast dat de in artikel 11 genoemde voorschriften van de richtlijn op grond van de bewoordingen waarin deze zijn gesteld niet zonder meer op concentraties van ondernemingen kunnen worden toegepast, aangezien hierin telkens sprake is van de partijen „cedent” en „verwerfer” (cessionaris), die echter bij concentraties van ondernemingen niet bestaan. Het acht het derhalve meer in overeenstemming met het nagestreefde doel, te bepalen dat de richtlijn in zijn geheel op dergelijke

structurele maatregelen van overeenkomstige toepassing is.

2.11.4. Tevens is het Comité nagegaan of het zin heeft om in artikel 11 naar de verordening van de Raad betreffende de controle op concentraties van ondernemingen te verwijzen. Het constateert evenwel dat het noodzakelijk zou zijn het begrip „concentraties van ondernemingen” in de richtlijn te definiëren indien men in artikel 11 van deze verwijzing afzag. Anders zou het ontbreken van een dergelijke definitie ook op nationaal vlak een bijzonder onduidelijke juridische situatie ten gevolge hebben. Het Comité geeft er derhalve de voorkeur aan, de verwijzing te handhaven. Wel wijst het er daarbij op dat de momenteel in artikel 2 van de verordening van de Raad betreffende de controle op concentraties van ondernemingen gegeven definitie in de richtlijn dient te worden opgenomen indien deze vóór bovengenoemde verordening in werking treedt.

2.11.5. Op grond van deze overwegingen stelt het Comité voor, artikel 11 als volgt te formuleren:

„De *bepalingen* van deze richtlijn zijn in geval van concentraties van ondernemingen, zoals omschreven in artikel 2 van de Verordening (EEG) nr. . . . van de Raad van . . . betreffende de controle op concentraties van ondernemingen, in al die gevallen van overeenkomstige toepassing *waarin zij dezelfde uitwerking hebben als in de gevallen waarvan in deze richtlijn sprake is* en wel ongeacht of de betrokken ondernemingen zich bevinden op het grondgebied van één of meerdere Lid-Staten dan wel op dat van één of meerdere Lid-Staten en één of meerdere derde landen”.

2.12. Het Comité stelt ten aanzien van artikel 12, 13 en 14 geen wijzigingen voor.

Gedaan te Brussel, 24 april 1975.

*De Voorzitter
van het Economisch en Sociaal Comité*

H. CANONGE

BIJLAGE

bij het advies van het Economisch en Sociaal Comité

De volgende wijzigingsvoorstellen werden tijdens de discussie verworpen:

Eerste alternatief — punt 1.8

Het Comité is het met deze zienswijze echter niet eens, want insolventie en faillissement komen dikwijls voor zonder dat er sprake is van een fusie en een groot aantal fusies en bedrijfsovernamen hebben plaats zonder dat er enig gevaar is van insolventie of faillissement. Het Comité is tot de conclusie gekomen dat in de onderhavige richtlijn de hoofdelijke aansprakelijkheid van de cessionaris en de cedent voor alle vóór de bedrijfsovername ontstane vorderingen van de werknemers jegens de cedent moet worden vastgelegd; zij tekent hierbij aan dat dergelijke bepalingen reeds voorkomen in het burgerlijk wetboek van ten minste één Lid-Staat. Het Comité wijst erop dat directies, indien het beginsel van hoofdelijke aansprakelijkheid niet zou worden toegepast, vestigingen of bedrijven die er slecht voor staan gewoon zouden kunnen verkopen ten einde zich te onttrekken aan hun verplichtingen tegenover de werknemers.

Uitslag van de stemming:

Stemmen vóór: 53, stemmen tegen: 55, onthoudingen: 2.

Punt 2.8.1. (artikel 8)

De tekst vanaf „ongerechtvaardigde verschillen uit te sluiten . . .” te schrappen en te vervangen door de volgende tekst:

„Het Comité acht het echter gewenst ongerechtvaardigde fundamentele verschillen die uit vaststelling van twee onderscheiden richtlijnen voortvloeien te voorkomen. Indien de Raad de derde richtlijn in de door de Commissie voorgestelde vorm goedkeurt, dient de onderhavige richtlijn te worden herzien”.

Motivering

Het lijkt ons niet juist, vooruit te lopen op de beslissing die de Raad zou kunnen nemen ten aanzien van het herziene voorstel voor een derde richtlijn, te meer daar verschillende bepalingen van deze richtlijn dikwijls sterk worden aangevochten.

Uitslag van de stemming:

Stemmen vóór: 35, stemmen tegen: 45, onthoudingen: 10.

Punt 2.8.3

Sub 1) de woorden „en voordat definitief besloten wordt tot fusie of overdracht van vestiging” te vervangen door „tijdig voor de uitvoering van de maatregel”.

Motivering

Aan de verwezenlijking van een fusie of overdracht van vestiging liggen in het algemeen besluiten ten grondslag die trapsgewijs tot stand komen. Daarom is het moeilijk, vast te leggen op welk tijdstip het definitieve besluit wordt genomen zonder dat ten aanzien hiervan voortdurend tot verschil van interpretatie komt. Het is echter ook in het belang van de onderneming dat dergelijke besluiten niet te vroeg algemeen bekend worden en dus tevens de concurrentie ter ore komen. Met betrekking tot de belangenpositie van de werknemers, die door passende maatregelen moeten worden beschermd, is het tijdstip waarop het besluit tot fusie of overdracht van vestiging wordt genomen slechts van ondergeschikte betekenis. Op de voorgrond staan voor hen de beschermende maatregelen; over aard en omvang van deze maatregelen kan echter eerst werkelijk worden gesproken nadat het besluit is genomen.

Uitslag van de stemming:

Stemmen vóór: 33, stemmen tegen: 49, onthoudingen: 9.

Punt 2.8.3

Het tweede lid van dit punt als volgt te doen luiden:

„Alle documenten die nodig zijn om zich zo volledig mogelijk op de hoogte te stellen van de voorgenomen verrichtingen moeten aan de vertegenwoordigers van de werknemers worden voorgelegd. Deze kunnen zich *met instemming van cessionaris en cedent* laten bijstaan door een of meer deskundigen van hun keuze, *voor zover dit ter bespreking van de situatie noodzakelijk is*”.

Motivering

Bij de bedoelde onderhandelingen worden grote belangen van de werknemers en grote belangen van de onderneming ter sprake gebracht. Personen van buiten de onderneming die geen vertegenwoordigers van de werknemers zijn, mogen daarom slechts worden toegelaten indien cessionaris en cedent hiermee akkoord gaan: veel kwesties die moeten worden besproken vallen om redenen die verband houden met het concurrentievermogen van de onderneming onder de zwijgplicht.

Uitslag van de stemming:

Stemmen vóór: 22, stemmen tegen: 45, onthoudingen: 12.

Punt 2.8.3

Voorgesteld wordt, in de opmerkingen betreffende artikel 8, lid 1, na „... van de werknemers worden voorgelegd” de volgende zin in te voegen:

„Alle in deze documenten opgenomen gegevens dienen vertrouwelijk te worden behandeld indien en voor zover de vertegenwoordigers van de werknemers door de cedent of de cessionaris hierom worden verzocht”.

Motivering

Het kan nodig zijn dat gegevens betreffende fusies en concentraties de concurrentie onbekend blijven. Een vroegtijdige bekendmaking van dergelijke gegevens zou de gehele verrichting en de toekomstige positie van de werknemers zelf in het geding kunnen brengen.

Het is bekend dat een soortgelijk voorschrift is opgenomen in de wetten op de instelling en de werkwijze der ondernemingsraden in de Bondsrepubliek Duitsland en in Nederland; ook in de onderhavige context lijkt deze bepaling van hetzelfde belang.

Uitslag van de stemming:

Stemmen vóór: 40, stemmen tegen: 48, onthoudingen: 0.

Punt 2.8.5

Het tekstgedeelte vanaf „Volgens het Comité dient het daarom aan . . .” tot en met het slot van dit punt „. . . zich bij deze beslissing neer te zullen leggen” te vervangen door de volgende tekst:

„Volgens het Comité verdient het daarom de voorkeur, de partijen de procedures overeenkomstig hun nationale recht of overeenkomstig hun nationale gebruiken te laten toepassen.

Op grond van deze overwegingen stelt het Comité voor, artikel 8 te wijzigen en daarbij de tweede alinea van lid 2 door de volgende tekst te vervangen:

„Indien de bovengenoemde gedachtenwisseling en onderhandelingen niet tot een voor beide partijen bevredigend resultaat leiden, kunnen partijen de procedure overeenkomstig hun nationale recht of overeenkomstig hun nationale gebruiken toepassen.”

Uitslag van de stemming:

Stemmen vóór: 20, stemmen tegen: 41, onthoudingen: 14.

Punten 2.11.2., 2.11.3., 2.11.4. en 2.11.5

Deze punten (Bijzondere opmerkingen) vervangen door:

„2.11.2. Het Comité is van mening dat in geval van concentraties van ondernemingen de noodzaak de werknemers tegen aantasting van hun rechten te beschermen even groot kan zijn als in geval van fusies van vennootschappen en overdrachten van vestigingen”.

„2.11.3. Het Comité constateert echter dat de onderhavige richtlijn niet direct van toepassing kan zijn op concentraties van ondernemingen, daar de toepasselijkheid van dit juridisch instrument afhankelijk is gesteld van de overdracht van arbeidsverhoudingen van de „cedent” op de „cessionaris”.

In het geval van concentraties van ondernemingen is in het geheel geen sprake van een dergelijke overdracht”.

„2.11.4. Het Comité wijst er voorts op dat tot nu toe op communautair niveau nog niet is vastgelegd wat juridisch onder „concentraties van ondernemingen” dient te worden verstaan. Deze juridische onzekerheid zal pas zijn opgeheven als de ontwerp-verordening van de Raad betreffende de controle op concentraties van ondernemingen zal zijn aangenomen”.

„2.11.5. Het Comité zou dus gaarne zien dat de rechten van de werknemers in geval van concentraties van ondernemingen worden gegarandeerd, parallel met de bepalingen van de onderhavige richtlijn. Deze bescherming zou echter dienen te worden getegeld in een ander juridisch instrument dan de ontwerp-richtlijn inzake het behoud van de rechten van de werknemers bij fusies of overdrachten van vestigingen.

Het Comité vraagt derhalve om schrapping van artikel 11”.

Motivering

De indiener van dit wijzigingsvoorstel erkent dat het noodzakelijk is de werknemers te beschermen die in dienst zijn van ondernemingen welke tot concentraties besluiten, voor zover deze concentraties wijzigingen in de rechten van de werknemers met zich meebrengen.

Het is echter niet mogelijk, deze bescherming te garanderen op een wijze die verwarring kan wekken, nl. door middel van een richtlijn waarin wordt uitgegaan van eigendomsoverdracht tussen een cessionaris en een cedent.

Uitslag van de stemming:

Stemmen vóór: 41, stemmen tegen: 51, onthoudingen: 4.

OVERHEIDSOPDRACHTEN

(Publikatie van de bekendmakingen inzake overheidsopdrachten en gunning van overheidsopdrachten ingevolge Richtlijn nr. 71/305/EEG van de Raad van 26 juli 1971, aangevuld door Richtlijn nr. 72/277/EEG van de Raad van 26 juli 1972)

MODELLEN VOOR DE AANKONDIGING VAN OVERHEIDSOPDRACHTEN**A. Openbare procedures**

1. Naam en adres van de aanbestedende dienst (artikel 16 e)⁽¹⁾:
2. Wijze van aanbesteding (artikel 16 b):
3. a) Plaats van uitvoering (artikel 16 c):
  - b) Aard en omvang van de prestaties, algemene kenmerken van het werk (artikel 16 c):
  - c) Indien het werk in verschillende percelen is verdeeld, de grootte van de percelen, en de mogelijkheid voor elk der percelen afzonderlijk, voor samengevoegde percelen of voor de massa der percelen in te schrijven (artikel 16 c):
  - d) Gegevens betreffende het doel van de opdracht, wanneer deze ook betrekking heeft op de opstelling van eigen ontwerpen (artikel 16 c):
4. Eventueel vastgestelde termijn voor de uitvoering (artikel 16 d):
5. a) Naam en adres van de dienst waar bestek en aanvullende stukken kunnen worden aangevraagd (artikel 16 f):
  - b) Uiterste datum voor deze aanvraag (artikel 16 f):
  - c) (eventueel) Het ter verkrijging van genoemde stukken te storten bedrag en de wijze van betaling daarvan (artikel 16 f):
6. a) Uiterste datum voor de ontvangst van de inschrijvingen (artikel 16 g):
  - b) Adres waar deze moeten worden ingediend (artikel 16 g):
  - c) Taal of talen waarin zij moeten worden gesteld (artikel 16 g):
7. a) Degenen die bij de opening van de inschrijvingen worden toegelaten (artikel 16 h):
  - b) Dag, uur en plaats van de opening (artikel 16 h):
8. (eventueel) Verlangde borgsommen en waarborgen (artikel 16 i):
9. Belangrijkste voorschriften voor financiering en betaling en/of verwijzingen naar de teksten waarin deze worden geregeld (artikel 16 j):
10. (eventueel) Rechtsvorm die de combinatie van aannemers waaraan de opdracht wordt gegund moet hebben (artikel 16 k):
11. Economische en technische minimumeisen waaraan de aannemer moet voldoen (artikel 16 l):
12. Termijn gedurende welke de inschrijver zijn aanbieding gestand moet doen (artikel 16 m):
13. De bij de gunning van de opdracht aan te leggen criteria. De naast de laagste prijs geldende criteria worden vermeld, voor zover zij niet in het bestek zijn opgenomen (artikel 29):
14. Overige inlichtingen:
15. Datum van verzending van de aankondiging (artikel 16 a):

⁽¹⁾ De tussen haakjes vermelde artikelen zijn die van de Richtlijn nr. 71/305/EEG van de Raad van 26 juli 1971 (PB nr. L 185 van 16. 8. 1971, blz 5).

B. Niet-openbare procedures

1. Naam en adres van de aanbestedende dienst (artikel 17 a) ⁽¹⁾:
2. Wijze van aanbesteding (artikel 17 a):
3. a) Plaats van uitvoering (artikel 17 a):
  - b) Aard en omvang van de prestaties, algemene kenmerken van het werk (artikel 17 a):
  - c) Indien het werk in verschillende percelen is verdeeld, de grootte van de percelen, en de mogelijkheid voor elk der percelen afzonderlijk, voor samengevoegde percelen of voor de massa der percelen in te schrijven (artikel 17 a):
  - d) Gegevens betreffende het doel van de opdracht, wanneer deze ook betrekking heeft op de opstelling van eigen ontwerpen (artikel 17a):
4. Eventueel vastgestelde termijn voor de uitvoering (artikel 17 a):
5. (eventueel) Rechtsvorm die de combinatie van aannemers waaraan de opdracht wordt gegund moet hebben (artikel 17a):
6. a) Uiterste datum voor de indiening van aanvragen tot deelname (artikel 17 b):
  - b) Adres waar deze moeten worden ingediend (artikel 17 b):
  - c) Taal of talen waarin zij moeten worden gesteld (artikel 17 b):
7. Uiterste datum voor de verzending van de uitnodigingen tot inschrijving (artikel 17 c):
8. Inlichtingen met betrekking tot de eigen toestand van de ondernemer, alsmede de economische en technische minimum-eisen waaraan de ondernemer moet voldoen (artikel 17 d):
9. De bij de gunning van de opdracht aan te leggen criteria, voor zover zij niet in de uitnodiging tot inschrijving zijn opgenomen (artikel 18 d):
10. Overige inlichtingen:
11. Datum van verzending van de aankondiging (artikel 17 a):

⁽¹⁾ De tussen haakjes vermelde artikelen zijn die van de Richtlijn nr. 71/305/EEG van de Raad van 26 juli 1971 (PB nr. L 185 van 16. 8. 1971, blz 5).

Openbare procedure

1. Fonds des bâtiments scolaires de l'Etat, Administration Régionale de Namur, B - 5000 Namur, rue Godefroid, 54 (tel. (081) 22 91 07).
2. Openbare aanbesteding.
3. a) Dinant, I.E.T.E., Domaine de Herbuchenne.
  - b) Bouw van werkplaatsen en klasselokalen.
  - c)
  - d)
- 4.
5. a) Zie punt 1.
  - b)
  - c) Bestek: N/75.212.

Prijs van het bestek: Bfr. 1 020.

Tekeningen: N/1950/75/1 — 56 bladen.

Prijs van de tekeningen: Bfr. 4 140.

Inzage van de stukken ten kantore van de opdrachtgever van 9.00 tot 12.00 uur, behalve op zaterdagen.

Het bestek en de tekeningen zijn uitsluitend verkrijgbaar door storting van de voornoemde bedragen op postrekening nr. 000.200.4734.35, comptable des engagements, rue Godefroid 54, 5000 Namur.
6. a)
  - b)
  - c)
7. a)
  - b) 3 december 1975 om 10.30 uur, ten overstaan van de inspecteur-generaal van het Fonds des Bâtiments Scolaires de l'Etat, Service provincial de Namur, rue Godefroid, 54, Namur.
- 8.
- 9.
- 10.
11. Erkenning: categorie D — klasse 7.
- 12.
- 13.
- 14.
15. 30 oktober 1975.

Niet-openbare procedure

1. Ville de Limoges (Haute-Vienne), Frankrijk.
2. Aanbesteding met voorafgaande openbaarmaking en selectie.
De opdracht zal volgens de zogenaamde gecombineerde procedure „algemeen aannemersbedrijf — gespecialiseerd perceel” na raadpleging van algemene aannemersbedrijven worden gegund aan een algemeen aannemersbedrijf met vooraf goedgekeurde onderaannemers (constructeur van het hydromechanische materieel enerzijds, injectie- en draineringswerkzaamheden anderzijds).
3. a) Bouw van de stuw van Mazeau op de rivier de Couze, ten behoeve van de drinkwatervoorziening van de stad Limoges.
„Le Mazeau”, circa 30 km ten noorden van Limoges.
b) multiple arch dam van beton, circa 40 m boven de fundering, met vleugels met vlakprofiel; 35 000 m³ beton; homogene aarden dam met waterdicht scherm van waterdicht massabeton bovenstrooms, 13 m hoogte boven het natuurlijk terrein; 30 000 m³ verdichte opvulmassa en 5 000 m³ beton.
c)
d)
4. 24 maanden.
5. Algemeen aannemersbedrijf of combinatie van gezamenlijk en hoofdelijk aansprakelijke ondernemingen met goedgekeurde onderaannemers.
6. a) Donderdag 4 december 1975, 12.00 uur.
b) Monsieur le Maire de la Ville de Limoges (Service de la Comptabilité), Hôtel de Ville — F 87031 Limoges Cédex.
c) Franse taal.
7. Januari 1976.
8. Bij de aanvragen tot deelneming aan de selectie te voegen inlichtingen:
  - persoonlijke situatie:
bankreferenties; opgave van de omzet van de onderneming (of de ondernemingen) in de laatste tien jaren, onder vermelding van de omzet aan stuwen; certificaten of op erewoord afgelegde verklaringen, waaruit blijkt dat de onderneming in het land van herkomst en in Frankrijk heeft voldaan aan haar verplichtingen ten aanzien van de betaling van belastingen en sociale-verzekeringsbijdragen en de vereiste juridische handelsbekwaamheid bezit.
  - Technische eisen:
    - lijst van referenties met betrekking tot in de laatste tien jaren gebouwde stuwen;
    - certificaat van beroepsbekwaamheid of bewijs van inschrijving op de lijsten van goedgekeurde aannemers in het land van herkomst.
9. De opdracht zal worden gegund aan de meest aannemelijke inschrijving, gelet op de prijs van de prestaties, hun bedrijfskosten, hun technische waarde, de door elke gegadigde gestelde waarborgen inzake beroepsbekwaamheid en financiële draagkracht, de uitvoeringstermijnen en de bouwmethoden.
10. Belangstellende ondernemingen kunnen nadere inlichtingen vragen aan:
  - bouwheer:
Ville de Limoges — Division des Eaux et Assainissement, Hôtel de Ville de Limoges, 87000 Limoges (Frankrijk), tel (55) 33.70.10 (de heren J.P. Moreau en L. Peyraud);
  - de met de uitvoering van het werk belaste instantie:
Coyne et Bellier, Bureau d'Ingénieurs Conseils, 5, rue d'Héliopolis, 75017 Paris, tel 380.79.79 (de heren P. Huynh en B. Tardieu).
11. 29 oktober 1975.

Niet-openbare procedure

1. Norfolk County Council, County Hall, Norwich, Norfolk, NR1 2DH, United Kingdom.

welke alle tot de combinatie behorende maatschappijen of firma's zich gezamenlijk en hoofdelijk aansprakelijk stellen voor de uitvoering van de opdracht.
2. Aanbesteding met voorafgaande selectie. Gunning aan de laagste aannemelijke inschrijving.
3. a) Rondweg van Caister, ca. 30 km ten oosten van Norwich in de County of Norfolk, Engeland.

6. a) 2 december 1975.
b) County Surveyor, adres zie punt 1.
c) Engelse taal.
- b) Aanleg van 3,3 km éénbaansweg met 2 rijstroken en van 2,0 km dubbelbaansweg met 2 x 2 rijstroken, een en ander met bitumineus wegdek.

7. Ca. half juni 1976.
- De opdracht omvat eveneens de bouw van een voetgangersbrug.

8. Artikel 25 a), artikel 26 a) en b) van Richtlijn nr. 71/305/EEG van de Raad van 26 juli 1971.
- De kosten van het gehele project worden geraamd op ca. £ 1 miljoen.

9. Als hierboven.
- c)
- d)
4. 18 maanden, te rekenen vanaf de door de ingenieur medegedeelde datum van aanvang der werkzaamheden.

10. De gunning zal geschieden op basis van de „Institution of Civil Engineers Conditions of Contract” (5e uitgave, zoals gewijzigd door het Department of the Environment voor gebruik bij wegebouwcontracten, alsmede op basis van de „specification for Road and Bridge work”, tekeningen en bestek.
Schommelingen in loonkosten en materiaalprijzen mogen worden doorberekend.
Betaling zal geschieden in maandelijkse termijnen, op basis van een berekening van de waarde van de uitgevoerde werkzaamheden en de op de bouwplaats geleverde materialen.
5. Indien een aannemelijke inschrijving wordt ingezonden door een combinatie van aannemers, dient ieder lid van de combinatie een verbintenis te ondertekenen, ingevolge
11. 28 oktober 1975.

Niet-openbare procedure

1. Lancashire County Council, P.O. Box n° 78, County Hall, Preston, United Kingdom.
2. Aanbesteding met voorafgaande selectie.
Gunning aan de laagste aannemelijke inschrijving.
3. a) In het stadscentrum naast de politierechtbank.
b) Politiehoofdkwartier Fleetwood. Het complex bestaat uit een kantoorgebouw van één verdieping, een gelijkvloers cellengebouw, een kantoor voor de reclasseringsambtenaar, garages, magazijnen enz. met een totale oppervlakte van 2 100 m².
De constructie bestaat uit dragend metselwerk met zwerende vloeren en dak, volledig met alle bij dit soort gebouw horende technische voorzieningen, buitenwerkzaamheden, riolering enz.
Raming van de kosten: £ 415 000 tot £ 700 000.
c) Voornaamste door aangewezen onderaannemers te verrichten werkzaamheden: elektrische installatie: £ 28 000; verwarmingsinstallatie: £ 42 000.
d)
4. Vermoedelijke datum van aanvang der werkzaamheden: begin april 1976.
Uitvoeringstermijn: 104 weken.
5. Indien een aannemelijke inschrijving wordt ingezonden door een combinatie van aannemers, dient ieder lid van de combinatie een verbintenis te ondertekenen, ingevolge welke alle tot de combinatie behorende maatschappijen of firma's zich gezamenlijk en hoofdelijk aansprakelijk stellen voor de uitvoering van de opdracht.
6. a) 28 november 1975.
b) Roger Booth, County Architect, County Hall, Preston (P.O. Box. N° 26).
c) Engelse taal.
7. 17 december 1975.
8. — Bewijs van inschrijving van de onderneming in een beroepsregister of in het „companies register” in het Verenigd Koninkrijk of Ierland.
— Balansen/boekhoudkundige rekeningen over de afgelopen drie jaren, met inbegrip van een opgave van de omzet aan constructiewerken en het gedeelte van de omzet aan bouwwerken.
— Verklaring inzake de technische bekwaamheden van de leidinggevende en toezichhoudende functionarissen die in geval van gunning voor de uitvoering van het werk verantwoordelijk zijn, alsmede opgave van eventueel reeds eerder in het Verenigd Koninkrijk uitgevoerde werkzaamheden.
— Een lijst van in de afgelopen vijf jaren uitgevoerde werken met een waarde van meer dan 1 miljoen rekeneenheden, onder vermelding van de bouwsom en de plaats van uitvoering van ieder project en de naam en het adres van de opdrachtgever.
— Bijzonderheden over de machines en verdere technische uitrusting welke voor de uitvoering van het werk ter beschikking staan.
— Is de aannemer voornemens zijn eigen arbeidskrachten mede te brengen of wil hij ter plaatse arbeidskrachten aanwerven?
- 9.
10. De gunning zal geschieden op basis van de „R.I.B.A. Conditions of Contract”, zoals gewijzigd door de Lancashire County Council.
Betaling zal geschieden in maandelijkse termijnen op basis van een berekening van de waarde van de uitgevoerde werkzaamheden en de op de bouwplaats geleverde materialen.
11. 28 oktober 1975.

Niet-openbare procedure

1. The Mayor, Aldermen and Councillors of the London Borough of Lambeth, 55 Leigham Court Road, London, SW16 — United Kingdom.
  - b) The Architect (Ref. AR/F/C), Room 218, The County Hall, London SE1 7PB, England.
  - c) Engelse taal.
2. Aanbesteding met voorafgaande selectie. Gunning aan de laagste aannemelijke inschrijving.
  8. — Naam en adres van de bankinstelling van de aannemer waarbij door de bank van de Borough inlichtingen kunnen worden ingewonnen met betrekking tot de financiële draagkracht van de aannemer.
    - Balansen over de laatste drie jaren.
    - Totale omzet aan bouwwerken over de laatste drie jaren.
    - Lijst van in de laatste vijf jaren uitgevoerde werken.
    - Opgave van personeelsbezetting en materieel.
    - Gegevens betreffende de organisatorische opzet en bedrijfsvoering welke de aannemer bij de uitvoering van de opdracht denkt toe te passen.
3. a) Wedgwood House — fase 2 en aanpalend binnenplein. China Walk Estate. Kennington Road. Lambeth. Topografische gegevens: Ordnance Survey Sheet No. 3178 SW.
  - b) Renovatie van een deel van het bestaande flatgebouw, waarin 55 gerenoveerde wooneenheden met volledige centrale verwarming vanuit een centraal ketelhuis en één lift moeten worden ondergebracht. De aanpalende binnenpleinen moeten worden verbeterd en begroend. De kosten van het project worden geraamd op ca. £ 620 000, in welk bedrag de kostprijs voor de volgende door aangewezen onderaannemers te verrichten werkzaamheden is begrepen: verwarmingsinstallatie, elektrische voorzieningen en lift (raming van de kosten: £ 90 000). De aanbestedingsvoorwaarden zijn gebaseerd op de „Royal Institute of British Architects” (herziene uitgave van 1963) Local Government Edition, zoals gewijzigd door de London Borough of Lambeth, met een clause inzake volledige doorberekening van prijschommelingen in verband met lonen en materialen. De bestekken dienen door de inschrijvers met volledige prijsopgave te worden ingevuld en vervolgens te worden teruggezonden.
    9. Laagste aannemelijke inschrijving, gelet op de verhouding tussen de gevraagde prijs en de door de architect opgestelde begroting, onder voorbehoud van goedkeuring door het Department of the Environment en na vaststelling van de financiële draagkracht van de aannemer.
    10. — Voor de inschrijving wordt een periode van 8 weken toegestaan.
      - Het werk zal worden uitgevoerd onder toezicht van de architect van de Greater London Council. Aanwijzingen op de bouwplaats kunnen worden gegeven door een permanent aanwezige bouwopzichter.
      - De eindverrekening zal worden opgesteld door het begrotingsbureau van de Greater London Council.
      - Aan iedere inschrijver zullen één exemplaar van de aanbestedingsvoorwaarden en twee losbladige exemplaren van de bestekken worden toegezonden. Desgewenst worden kosteloos ten hoogste twee extra losbladige exemplaren van de bestekken verstrekt.
      - Het inschrijvingsbiljet en de bestekken moeten in Engelse valuta worden ingevuld; ook de betaling zal uitsluitend in deze valuta geschieden.
      - Er kan geen aanspraak op deelneming worden gemaakt, terwijl evenmin tussentijdse inlichtingen kunnen worden verstrekt over de toelatingskansen van de gegadigden.
  - c)
  - d)
4. De uitvoeringstermijn dient door de aannemer te worden vastgesteld. Vermoedelijke datum van de dienstorder van de architect tot aanvang der werkzaamheden: mei 1976.
5. Indien de opdracht wordt gegund aan een tijdelijke combinatie van aannemers dienen alle leden van de combinatie zich vóór de gunning gezamenlijk en hoofdelijk aansprakelijk te stellen voor de uitvoering van de opdracht.
6. a) 24 november 1975.
  11. 28 oktober 1975.

Niet-openbare procedure

1. Bath City Council, Guildhall, Bath, Avon, United Kingdom.
2. Aanbesteding met voorafgaande selectie. Gunning aan de laagste aannemelijke inschrijving.
3. a) Langs de hoofdweg A.36 in de stad Bath, Avon, Engeland.
b) Vernieuwing van het oppervlaktewaterriool. Het doorpersen van 1 500 m afvalwaterriool met een diameter van 900 tot 1 650 mm op diepten tussen 6,5 en 14 m alsmede het leggen in een tunnel van 190 m rioolleiding, bestaande uit met bouten aan elkaar bevestigde prefab elementen van gewapend beton met een diameter van 1 650 mm; voorts het aanbrengen van een wandbekleding van in het werk gestort beton. Er dienen mangaten te worden gemaakt boven de aanzet- en eindschachten en de opdracht omvat eveneens het maken van twee regenwateroverlopen en rioolaansluitingen op het nieuwe hoofdriool. De kosten van het project worden geraamd op circa £ 415 000 tot £ 1 miljoen.
c) De werkzaamheden dienen te worden uitgevoerd als één enkele opdracht.
d) Een ontwerp voor de betonnen buizen welke voor de doorpersingen zullen worden gebruikt, dient door de aannemer ter goedkeuring aan de ingenieur te worden voorgelegd. De buizen dienen zodanig te worden ontworpen dat zij bestand zijn tegen de maximale totale effectieve externe ontwerp-belastingen, toe te schrijven aan de druk van de grondlaag, de nader omschreven water- en verkeersbelastingen, plus de druk die door de aannemer tijdens het doorpersen van de verschillende leidingen op de buizen zal worden uitgeoefend. De vereiste proefbelasting, als bedoeld in B.S. 556 voor buizen van gewapend beton dient te worden vastgesteld overeenkomstig het bepaalde in het National Building Studies Special Report 37 voor de totale effectieve externe ontwerp-belasting plus de kracht waarmee de buizen worden doorgeperst. In de ontwerpberekeningen dient gebruik te worden gemaakt van een beddingfactor van 1,5 en een veiligheidsfactor van niet minder dan 1,0 of groter dan 1,2, zoals vermeld in tabel 7 van het National Building Studies Special Report 37.
4. De uitvoeringstermijn voor het gehele project bedraagt 24 maanden, te rekenen vanaf de door de ingenieur medege-deelde datum van aanvang der werkzaamheden (binnen een redelijke termijn na de uiterste datum voor indiening van de inschrijvingen).
5. Indien een aannemelijke inschrijving wordt ingezonden door een combinatie van aannemers, dient ieder lid van de combinatie een verbintenis te ondertekenen, ingevolge welke alle tot de combinatie behorende maatschappijen of firma's zich gezamenlijk en hoofdelijk aansprakelijk stellen voor de uitvoering van de opdracht.
6. a) 26 november 1975.
b) City Engineer's Department, adres zie punt 1.
c) Engelse taal.
7. Circa januari 1976, afhankelijk van de tijd die nodig is voor het afhandelen van het dossier.
8. — Bewijs van inschrijving van de onderneming in een beroepsregister of in het „Companies Register” in het Verenigd Koninkrijk of Ierland.
— Balansen/boekhoudkundige rekeningen over de afgelopen drie jaren, met inbegrip van een opgave van de omzet aan bouwwerken en het gedeelte van de omzet aan civieltechnische werken.
— Een verklaring inzake de technische bekwaamheden van de leidinggevende en toezichhoudende functionarissen die in geval van gunning voor de uitvoering van het werk verantwoordelijk zijn, alsmede opgave van eventueel reeds eerder in het Verenigd Koninkrijk uitgevoerde werkzaamheden. Er dienen volledige gegevens te worden verstrekt over de in de laatste vijf jaren uitgevoerde rioleringswerken (doorpersingen).
— Een lijst van in de laatste vijf jaren uitgevoerde werken met een waarde van meer dan 1 miljoen rekeneenheden, onder vermelding van de bouwsom en de plaats van uitvoering van ieder project en de naam en het adres van de opdrachtgever.
— Bijzonderheden over de machines en verdere technische uitrusting welke voor de uitvoering van het werk ter beschikking staan.
— Is de aannemers voornemens zijn eigen arbeidskrachten mede te brengen of wil hij ter plaatse arbeidskrachten aanwerven?
In België of Italië gevestigde maatschappijen kunnen in plaats van de achter het eerste, tweede en vierde streepje hierboven genoemde stukken een „bewijs van inschrijving” overleggen.
9. Nadere bijzonderheden over de gunningscriteria staan vermeld in de uitnodiging tot inschrijving.
10. De gunning zal geschieden op basis van de „Institution of Civil Engineers Conditions of Contract for use in connection with Works of Civil Engineering Construction” (vijfde uitgave), zoals gewijzigd door de Bath City Council voor gebruik bij rioleringswerken, alsmede op basis van de „City Council's Specification for Sewerage Works”, tekeningen en bestek. Schommelingen in loonkosten en materiaalprijzen mogen worden doorberekend. Betaling zal geschieden in maandelijkse termijnen op basis van een berekening van de waarde van de uitgevoerde werkzaamheden en de op de bouwplaats geleverde materialen.
11. 28 oktober 1975.

Niet-openbare procedure

1. Contracts (Navy) Directorate of Defense Services II, Property Services Agency, Department of the Environment, Room 220 Block B, Whitgift Centre, Wellesley Road, Croydon CR9 3LY, England.
2. Aanbesteding met voorafgaande selectie. Gunning aan de laagste aannemelijke inschrijving.
3. a) Voor de uitbreiding van de scheepswerf bestemd terrein (Dockyard Extension Area), HM Naval Base, Portsmouth, Hampshire, V.K.
 b) Het voor de uitbreiding van de scheepswerf bestemd terrein met een oppervlakte van 4,5 ha is vlak en ligt ten zuiden van de scheepswerf van Portsmouth.
 De opdracht omvat de bouw van 1 verdieping hoge gebouwen voor een opleidingscentrum voor leerlingen, een loods voor dienstvoertuigen, een lokaal voor prikklok en tijdschrijvers, alsmede de bouw van een gelijkvloers tankstation voor dienstvoertuigen.
 De totale vloeroppervlakte bedraagt ca. 15 000 m².
 De gebouwen dienen in hoofdzaak te worden uitgevoerd op poeren in een constructie met vloerplaten van gewapend beton op de begane grond, een skelet van gewapend beton met betonnen vloer en dakplaten.
 De bekleding bestaat onderaan uit schoon metselwerk en bovenaan uit gordijngevels.
 De gebouwen worden verwarmd en mechanisch geventileerd.
 De buitenwerkzaamheden omvatten in hoofdzaak de aanleg van de Unicornweg, parkeerplaatsen voor vrachtwagens en personenauto's, een ringmuur alsmede bijbehorende groenvoorzieningen en bestratingen.
 Het project zal worden uitgevoerd in 3 fasen, zodat de diensten die reeds een deel van het terrein innemen geleidelijk aan naar de afgewerkte gebouwen kunnen worden overgebracht. De totale uitvoeringstermijn bedraagt 26 maanden.
 c) Door de opdrachtgever zullen onderaannemers worden aangewezen voor de mechanische voorzieningen, elektrische voorzieningen en bovenloopkranen.
 De verlichtingsarmaturen en vloerbekledingen worden door de opdrachtgever geleverd.
 De totale kosten van het project worden geraamd op ca. £ 3 000 000.
 d)
4. 26 maanden, te rekenen vanaf de datum van aanvang der werkzaamheden.
5. Indien een aannemelijke inschrijving wordt ingezonden door een combinatie van aannemers, dient ieder lid van de combinatie een verbintenis te ondertekenen, ingevolge welke alle tot de combinatie behorende maatschappijen of firma's zich gezamenlijk en hoofdelijk aansprakelijk stellen voor de uitvoering van de opdracht.
6. a) 19 november 1975.
 b) Zie punt 1.
 c) Engelse taal.
7. Ca. eind november 1975.
8. — Bewijs van inschrijving van de onderneming in een beroepsregister of in het „Companies Register” in het Verenigd Koninkrijk of Ierland.
 — Balansen over de afgelopen drie jaren, met inbegrip van een opgave van de omzet aan bouwwerken.
 — Een verklaring inzake de technische bekwaamheden van de leidinggevende en toezichhoudende functionarissen die in geval van gunning voor de uitvoering van het werk verantwoordelijk zijn, alsmede opgave van eventueel reeds eerder in het Verenigd Koninkrijk uitgevoerde werkzaamheden.
 — Een lijst van in de afgelopen vijf jaren uitgevoerde werken met een waarde van meer dan 1 miljoen rekenaareheden, onder vermelding van de bouwsom en de plaats van uitvoering van ieder project en de naam en het adres van de opdrachtgever.
 — Bijzonderheden over de machines en verdere technische uitrusting welke voor de uitvoering van het werk ter beschikking staan.
 In België en Italië gevestigde maatschappijen die een aanvraag tot deelneming aan de selectie indienen kunnen in plaats van achter het eerste, tweede en vierde streepje hierboven genoemde stukken een „bewijs van inschrijving” overleggen.
9. Zie punt 2.
10. De inschrijvingsbiljetten en alle ter staving overgelegde stukken moeten in Engelse valuta worden ingevuld.
 De gunning zal geschieden op basis van de „General Conditions of Contracts for Building and Civil Engineering Works”, technische specificaties, tekeningen en bestekken.
 Prijsschommelingen mogen aan de hand van vaste formules worden doorberekend.
 Betaling zal in Engelse valuta geschieden in maandelijkse termijnen op basis van een berekening van de waarde van de uitgevoerde werkzaamheden en de op de bouwplaats geleverde materialen.
11. 29 oktober 1975.

Niet-openbare procedure (1)

1. République française, ministère de l'équipement, service des voies navigables du Nord et du Pas-de-Calais.
2. Appel d'offres restreint.
3. a) — Valenciennes (département du Nord),
  - bief de Trith — Notre-Dame,
  - aval du pont du Vert Gazon — amont de l'écluse Notre-Dame
  - aménagement à grand gabarit de l'Escaut.
- b) Aménagement d'une traversée, décapage des terrains (7 600 m² sur 0,30 m d'épaisseur), démolition de 2 300 m de perrés de flottaison, démolition de béton et maçonneries (650 m³), destruction de souches d'arbre, arrachage de palplanches (50 ml), création d'un fossé d'assainissement (100 m), fourniture et mise en œuvre de remblais d'emprunt. Pour l'exécution des digues du canal:
  - déblais à sec et en eau (350 000 m³).
- c) Le marché comprend un lot unique.
- d)
4. Dix mois.
5. Groupement d'entreprises solidaires.
6. a) Exceptionnellement du fait de l'urgence des travaux, le 21 novembre 1975;
- b) Monsieur l'Ingénieur des ponts et chaussées, chargé de l'arrondissement technique du service des voies navigables du Nord et du Pas-de-Calais, 51, quai d'Alsace, F - 59500 Douai;
- c) Langue française.
7. Avant le 1er décembre 1975.
8. En vue du jugement des candidatures, l'entrepreneur fera parvenir en même temps que sa demande tous les renseignements généraux et techniques conformément au modèle annexé (annexe III) au Journal officiel de la République française n° 85 des lundi 9 et mardi 10 avril 1973.
- 9.
- 10.
11. Le 3 novembre 1975.

(1917)

(1) Vgl. Richtlijn nr. 71/305/EEG van de Raad, artikel 12, lid 3, en artikel 15 (PB nr. L 185 van 16. 8. 1971, blz. 8)

Niet-openbare procedure ⁽¹⁾

1. République française, ministère de l'équipement, service des voies navigables du Nord et du Pas-de-Calais.
2. Appel d'offres restreint.
3. a) — Valenciennes (département du Nord), barrage Folien,
— Bruay (département du Nord), barrage de la Folie,
— aménagement à grand gabarit de l'Escaut.
- b) Le marché aura pour objet la construction regroupée des barrages de Folien et de La Folie devant évacuer un débit de 100 m³/s. Il comprend 2 lots séparés:
Lot principal:
  - construction des défenses de berges en palplanches métalliques,
  - exécution des rideaux en palplanches métalliques constituant les enceintes d'étanchéité,
  - terrassements à l'intérieur des enceintes,
  - mise en œuvre de 4 ducs d'Albe de protection au barrage de La Folie,
  - travaux de maçonnerie proprement dits,
  - remblaiement nécessaire à l'accès des barrages,
  - mise en œuvre d'enrochements,
  - démolitions diverses en faible quantités.Lot spécialisé:
  - fourniture et mise en œuvre de 4 vannes segments et 2 vannes clapets,
  - fourniture et mise en œuvre des dispositifs d'étanchéité,
  - fourniture et mise en place de l'équipement électromécanique,
  - fourniture des aiguilles des bouchures de secours,
  - réglage et fixation des pièces à sceller et scellement définitif;
- c) L'entrepreneur qui soumissionnera pour le lot principal devra proposer une entreprise spécialisée pour le lot spécialisé, qui sera considérée comme sous-traitant agréé soumis au paiement direct;
- d) L'entrepreneur pourra présenter une variante sur la totalité des deux lots et devra, en ce cas, fournir toutes les notes de calculs et plans nécessaires à la bonne compréhension du projet.
4. Seize mois.
5. Groupement d'entreprises solidaires.
6. a) Le 21 novembre 1975;
b) Monsieur l'Ingénieur des ponts et chaussées chargé de l'arrondissement technique du service des voies navigables du Nord et du Pas-de-Calais, 51, quai d'Alsace, F - 59500 Douai;
c) Langue française.
7. Avant le 1er décembre 1975.
8. En vue du jugement des candidatures l'entrepreneur fera parvenir en même temps que sa demande tous les renseignements généraux et techniques conformément au modèle annexé (annexe III) au Journal officiel de la République française n° 85 des lundi 9 et mardi 10 avril 1973.
- 9.
- 10.
11. Le 3 novembre 1975.

⁽¹⁾ Vgl. Richtlijn nr. 71/305/EEG van de Raad, artikel 12, lid 3, en artikel 15 (PB nr. L 185 van 16. 8. 1971, blz. 8)

ZOJUIST VERSCHENEN

8458 — Lijst van organische chemische produkten met vermelding van hun tariefindeling
in het gemeenschappelijk douanetarief

1975

IN VIER TALEN

- Zevenduizend chemische benamingen (algemene, systematische en synonieme benamingen)
- vier talen: Duits (deel I), Frans (deel II), Italiaans (deel III) en Nederlands (deel IV)
- samenvatting van de in de vier talen overeenstemmende benamingen (deel V, viertalig)

Dit werk biedt:

- de mogelijkheid onmiddellijk de tariefindeling (post en postonderverdeling) te vinden van de chemische produkten in het douanetarief van de Europese Gemeenschappen op grond van een benaming in één van de vier talen
- de passende benamingen in de vier talen (meertalig gespecialiseerd woordenboek)

Ieder deel (met uitzondering van deel V) kan afzonderlijk worden besteld.

Prijs per deel: Bfr. 300,—, Dkr. 47,—, DM 20,30, FF 37,—, lire 5 100, Fl. 20,70, £ 3,30.

Prijs van ééntalig deel met het viertalig deel: Bfr. 600,—, Dkr. 93,90, DM 40,50, FF 74,10, Lire 10 150, Fl. 41,50, £ 6,60.

Prijs van het volledig werk: Bfr. 1 400,—, Dkr. 219,—, DM 94,50, FF 173,—, lire 23 650, Fl. 96,50, £ 15,50.

BESTELLINGEN DIENEN TE WORDEN GERICHT AAN DE VERKOOPKANTOREN